

**SERMAYE PİYASASI KURULU
ORTAKLIKLAR FİNANSMANI DAİRESİ**

**BANKACILIK KRİZLERİNDE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ VE
TÜRKİYE ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER**

YETERLİK ETÜDÜ

**Ahmet Koray TAHTAKILIÇ
Uzman Yardımcısı**

**Mayıs 2004
ANKARA**

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bankacılık sektörünün tasarruf sahiplerinin ellerindeki fonları toplama ve bunları ekonomideki sektörler arasında yeniden dağıtma şeklinde tanımlanabilecek işlevi, bu sektörü ekonomideki ödemeler sisteminin merkezine oturtmaktadır. Borçlanma maliyetinin aniden artması veya aktif yapısının yeterince sağlıklı olmaması nedeniyle ortaya çıkan tahsili gecikmiş alacaklar, verimsiz iştirakler, ihtiyaç fazlası gayrimenkuller gibi sorunlu varlıkların bankaya yeterince fon sağlamaması ödeme güçlüğüne neden olacaktır. Ödeme güçlüğüne bankacılık sektöründe küçük de olsa bazı bankalarda görülmesinin oluşturacağı negatif dışsallık ise sırasıyla diğer bankaları, tasarrufların dağılımından pay alan sektörleri, bu sektörlerde çalışanları ve bankacılık sektörü ile ilgisi olmasa dahi bu sektörlerle ekonomik ilişki içinde bulunan kişi ve kuruluşları da olumsuz etkileyecek ve ödemeler sistemindeki sorun ekonominin tamamına hızla sirayet edecektir.

Varlık yönetim şirketleri temel olarak bankanın aktif yapısının sağlıklı olarak büyümesinden kaynaklanan sorunlu varlıkları sistem dışına çıkarma işlevine sahiptirler. Bu şirketler, bir yandan bankaların bilançolarında birikmiş bulunan sorunlu varlıkları gerçek değerleri üzerinden satın almak suretiyle bu varlıklardan doğabilecek riskleri üstlenir ve bankaların asıl faaliyetlerinde yoğunlaşmalarını sağlarken, aynı zamanda satın alınan tahsili gecikmiş alacağın süresini uzatmak, faiz oranını değiştirmek ve hatta yeniden kredilendirmek gibi yöntemlerle reel sektöre açılmış bulunan kredilerin sorunsuz olarak devamını sağlarlar.

Dünya uygulamalarına bakıldığında bu şirketlerin, bankacılık sektöründe meydana gelen krizlerin ürünü olan sorunlu varlıkların hızlı bir şekilde tasfiyesi için genellikle kamu desteği ile kuruldukları görülmektedir. Ancak kamuya ait varlık yönetim şirketlerinde sorunlu varlıkların satış değerinin siyasal baskılar nedeniyle objektif olarak tespit edilmediği yönündeki kaygılar, bu şirketin ya da kurumun varlığı maliyetinin altında bir bedelle tasfiye etmek yerine elde tutmaya ve zararın realize edilmesinin bu yolla ertelenmesine neden olacaktır. Bunu önlemek için bankacılık sektörünün sorunlu varlıklarını devralmakla yükümlü kurumun yetkililerinin yasal düzenlemelerle açıkça yaptıkları işlemlerden dolayı sorumlu tutulmayacaklarının güvencesinin verilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de bir varlık yönetim şirketinin kurulamayışının en büyük nedeni ekonomiktir. Devlet, özel teşebbüs tarafından yatırım yapmak karlı bulunmadığı için sermaye artırımına gitmeyen bankalara el koymuş ve bunlara yeniden yapılandırma programı kapsamında kaynak aktarmıştır. Şimdi ise esas itibarıyla geri ödeme gücünün içindeki bir şirketten olan alacağın temlik mahiyetindeki varlık satışının, mali açıdan iyi durumdaki herhangi bir özel sektör firmasının dahi borç bulmakta zorlandığı, sermaye piyasasından aracısız olarak borçlanamadığı ve özel kesim tahvil ihraçlarının sıfır olduğu mevcut dönemde yapılması söz konusudur ki, *ciddi bir zarara katlanmanın kaçınılmaz olacağı göz önüne alınmadan* bu satışın gerçekleştirilmesi mümkün gözükmemektedir.

Türkiye’de varlık yönetim şirketlerinin kurulamamasının bir diğer nedeni de 4743 sayılı Kanun kapsamında bankaların borçlular ile Finansal Yeniden Yapılandırma Anlaşması imzalamaları sonucunda yeniden yapılandırılan borç için ayrılan karşılıkların iptal edilmesi ve bu şekilde sorunlu varlıkların banka mali tablolarında gerçeği yansıtmamasına rağmen nominal değeri ile izlenmesidir. Sorunlu varlığın ortalama süresi 6-10 yıl arasında değişen anlaşmalar ile mali tablolarda nominal değer üzerinden izlenecek olması bankaların bu varlıkları elden çıkarmak suretiyle zararı realize etmelerini geciktirmektedir. Ancak banka mali tablolarının gerçeği yansıtmamasını sağlamak için borcun mali tablolarda karşılık ayrılarak izlenmesi ve anlaşma kapsamında borç taksitleri ödendikçe karşılığın iptal edilmesinin banka mali tablolarının güvenilirliği açısından daha doğru olduğu düşünülmektedir.

Öte yandan, bankacılık sektörüne baktığımızda, kaynakları mevduat ağırlıklı ve mali bünyesinin sağlığı makro ekonomik istikrara son derece bağlı, reel sektöre kaynak aktaramayan, gerçek bankacılık faaliyetlerini yerine getiremeyen bir bankacılık sektörü ile karşı karşıya olduğumuzu söylemek mümkündür. Sektörün mali yapısının ekonomik istikrara bu derece bağlı olması ve bankacılık kesiminin aktif yapısına ilişkin değerlendirmeler sorunlu varlıkların miktarının yakın gelecekte daha da artacağına sinyallerini vermektedir.

Sonuç olarak, genel makroekonomik koşullar ve tüm ekonomik sistem göz önüne alındığında TMSF bünyesinde biriken sorunlu varlıkların aslında bankacılık sektörünün rekabet yapısının bir ürünü

olduğu ve takip ve tahsilinin ancak önemli kayıplar verilmek suretiyle yapılabileceği anlaşılmakta ve Türkiye’de Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bünyesinde birikmiş olan sorunlu varlıkların tasfiyesi için bir model varlık yönetim şirketi oluşturabilmenin mevcut koşullar altında mümkün olmadığı düşünölmektedir.

KISALTMALAR CETVELİ.....	2
TABLOLAR CETVELİ.....	3
1. GİRİŞ.....	4
2. BANKACILIK SEKTÖRÜ VE KRİZLERİN ETKİSİ	5
2.1. BANKACILIK KRİZLERİNİN NEDENLERİ.....	5
2.2. BANKACILIK KRİZLERİNİN YÖNETİM YÖNTEMLERİ	7
2.2.1. Merkez Bankası Desteği.....	8
2.2.2. Mali Destek	9
2.2.3. Yasal Düzenlemeler.....	10
2.2.4. Yapısal Araçlar	10
2.2.4.1. Sistem Dışına Çıkarılma	10
2.2.4.2. Birleşme ve Devir	12
2.2.4.3. Küçülme	13
2.2.4.4. Özelleştirme	14
2.2.5 Varlık Yönetim Şirketlerinin Kriz Yönetimindeki Yeri.....	16
3. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ	17
3.1. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİNİN İŞLEVİ.....	17
3.2. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİ NASIL ÇALIŞIR?	19
3.3. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİ	20
3.4. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN KURUMSAL YAPISINA GÖRE TÜRLERİ	22
3.5. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN, FAKTORİNG ŞİRKETLERİ VE GENEL FİNANS ORTAKLIKLARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI	25
4. DÜNYADA VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ.....	26
4.1. GENEL OLARAK DÜNYA UYGULAMALARI.....	26
4.2. KORE VE MEKSİKA ÖRNEKLERİ.....	27
4.2.1. Meksika Örneği	28
4.2.2. Güney Kore Örneği.....	29
5. TÜRKİYE'DE BANKACILIK KRİZİ VE KRİZ SONRASINDA VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	32
6. POTANSİYEL MENKUL KIYMET İHRAÇÇISI OLARAK VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİ	39
7. TÜRKİYE'NİN EKONOMİK GÖRÜNÜMÜ VE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN BU PANORAMADAKİ YERİ	42
7.1. EKONOMİNİN PANORAMASI.....	42
7.2. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİ SORUNLU VARLIKLARI TASFİYE EDEBİLİR Mİ?.....	49
8. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	52
KAYNAKÇA.....	54
EK - 1 TMSF BÜNYESİNE DEVREDİLEN BANKALAR VE MEVCUT DURUMU	59
EK - 2 TMSF HARİÇ BANKACILIK SEKTÖRÜ BİLANÇOSU	62
EK - 3 FİNANSMAN KONULARINA GÖRE FİRMA BAZINDA KULLANDIRILAN NAKİT KREDİLER VE TASFİYE OLUNACAK KREDİLER.....	64
EK - 4 FİNANSMAN KONULARINA GÖRE FİRMA BAZINDA KULLANDIRILAN NAKDİ KREDİLER VE TASFİYE OLUNACAK KREDİLER.....	66
EK - 5 İHRACATIN SEKTÖR BAZINDA DAĞILIMI - 2003.....	68

KISALTMALAR CETVELİ

VYŞ	: Varlık Yönetim Şirketi
BIS	: Bank for International Settlements
FSC	: Financial Supervisory Commission
CNBV	: Comisión Nacional Bancaria Y De Valores
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TGA	: Tahsili Gecikmiş Alacak
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeler
GFO	: Genel Finans Ortaklıkları
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
KAMCO	: Korean Asset Management Corporation
FOBAPROA	: Fondo Bancario de Protección al Ahorro
AMC	: Asset Management Company
CRC	: Corporate Restructuring Company
CRV	: Corporate Restructring Vehicle
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
FYYA	: Finansal Yeniden Yapılandırma Anlaşması
FDIC	: Federal Deposit Insurance Corporation
RTC	: Resolution Trust Corporation
VDMK	: Varlığa Dayalı Menkul Kıymet
KZOB	: Kar Zarar Ortaklığı Belgesi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GATT	: General Agreement on Tariffs and Trade
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TSPAKB Birliği	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
4743 Sayılı Kanun	: Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Yönetmelik : Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik
5020 sayılı Kanun : Bankalar Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

TABLolar CETVELİ

Tablo: 1 Mevduatın Vadesine Göre Dağılımı

Tablo: 2 Menkul Kıymet Stoku

Tablo: 3 Seçilmiş Ülkelerdeki Bankacılık Sektörü Bilanço Oranları

Tablo: 4 Kredi/Mevduat Oranı

Tablo: 5 1980-2003 Döneminde Bankacılık Sektörünün Faiz Gelirlerinin Oluşumu

Tablo: 6 İç Borç Stoku ve GSMH İlişkisi

1. GİRİŞ

Bankacılık sektöründe meydana gelen krizler, tüm diğer sektörleri de içerecek şekilde ülke ekonomilerinin tamamını olumsuz olarak etkileyen, zincirleme bir yıkıcı etkiye sahip krizlerdir. Esasında bankacılık sektörünün tasarruf sahiplerinin ellerindeki fonları toplayarak ekonomideki sektörler arasında yeniden dağıtma şeklinde özetlenebilecek işlevi, bankacılık kesimi ile ilişkili olsun ya da olmasın tüm sektörleri ve tüm sektörlerle bağlantılı kişileri, kısacası ekonominin tamamını etkiler. Zira bankacılık sektörü açısından ödemeler sistemini olumsuz etkileyen bir durumun ortaya çıkması durumunda tasarrufların dağılımından pay alan sektörler, bu sektörlerde çalışanlar ve bankacılık sektörü ile ilgisi olmasa dahi bu sektörlerle ekonomik ilişki içinde bulunan kişi ve kuruluşlar olumsuz olarak etkileneceklerdir.

Öte yandan, bankacılık sektöründe meydana gelen krizlerin ekonomide yıkıcı etki göstermelerinin bir diğer nedeni bankacılık sektörünün tasarruf sahiplerinden toplanan fonların reel sektöre aktarılması suretiyle toplam yatırımı, toplam üretimi ve dolayısıyla milli geliri uyarma konularında üstlendiği fonksiyonun kriz dönemlerinde tersine dönmesinden kaynaklanmaktadır. Yani bankacılık sektörünün hem ekonomideki ödemeler sistemi hem de milli gelir üzerindeki etkisi bu sektörde meydana gelen kırılmaların hızlı ve etkili bir şekilde ekonomideki sektörlerin tamamına sirayet etmesine neden olmaktadır.

Varlık yönetim şirketi (VYŞ), bankacılık krizlerinde ortaya çıkan kriz yönetim araçlarından biridir. Genel olarak kriz dönemlerinde kurulmuş olmalarına rağmen, kimi VYŞ'lerin mali krizin sona ermesinden sonra da varlığını sürdürerek sektörde meydana gelebilecek krizlerin etkilerine karşı tampon görevini üstlenmiş karlı şirketler olabildikleri görülmüştür.

Bu çalışmada, öncelikle mali kesimde ortaya çıkan krizler, nedenleri ve sonuçları ile kısaca incelenecek, bu krizlerle başa çıkmada uygulanan genel yöntemlere değinilecek ve daha sonra bu yöntemlerden biri olması nedeniyle varlık yönetim şirketleri ve dünyadaki uygulamaları ele alınacaktır.

Çalışmanın devamında varlık yönetim şirketlerine ilişkin olarak Türkiye'de yapılan düzenlemeler incelenerek, bu düzenlemelerin yapıldığı tarihten bu yana konusuz kalmış olmasının nedenleri tartışılacaktır.

2. BANKACILIK SEKTÖRÜ VE KRİZLERİN ETKİSİ

2.1. Bankacılık Krizlerinin Nedenleri

Bankacılık sektöründe meydana gelen krizlerin sebeplerinin başında bankaların kredi müşterilerinin seçimindeki hataları, sermayenin yetersizliği, kötü yönetim vb bankanın kendi mali ve idari yapısından kaynaklanan mikroekonomik unsurlar gelmektedir. Genel ekonomide meydana gelen makroekonomik dalgalanmalar ise ikinci grup kriz sebeplerini oluşturmaktadır. Bu dalgalanmalar bir yandan bankanın mali bünyesinde yarattığı etkiyle ödeme sistemini sekteye uğratarak, diğer yandan güçsüz kredilerin tahsilini geciktirmekte ve bunların sorunlu hale dönüşmesine yol açmaktadır. Üçüncü grupta ise sistemden kaynaklanan ve bankaların etkin bir şekilde çalışmasını önleyen çevresel ve politik sorunlar gelmektedir.

Banka sermayesinin yetersizliği, kredilendirme işlemlerindeki hatalı politikalar, risklerin yeterince değerlendirilmemesi, kredi dağılımının bazı sektör veya gruplarda aşırı yoğunlaşması, bankanın da dahil olduğu gruba ait şirketlerin aşırı kredilendirilmesi, vade, getiri ve kur farklarında görülen uyumsuzluklar gibi mikro ekonomik sebepler bankacılık krizlerini oluşturan ilk grup sebepler olarak sayılabilir. Bu gibi sebeplerle banka mali bünyesinde ortaya çıkan tahsilat sorunu neticesinde ayrılan karşılıklar, bankanın pasif yapısını etkilemekte ve borçların çevrilebilmesi için yeniden borçlanma zorunluluğu doğurmaktadır. Normal zamanlarda bu borçların rotatif kredilerle çevrilmesi mümkün olsa bile durgunluk zamanlarında kredilerin daha yüksek bir fiyatla (faiz oranı ile) yenileneceği göz önüne alındığında artan borç yükünün bankalar arası ödünç alma işlemleri ile birbirine sirayet edeceği, ödemeler sistemini kilitleyeceği ve bankacılık sektöründe bir kriz meydana getireceği muhakkaktır.

Bununla birlikte şunu söylemek mümkündür ki, bankaların kredi verme politikalarındaki başarısızlıkları bankacılık sektörünün krize girmesi için tek başına yeterli olmayıp, kriz için makroekonomik bir tetikleyicinin de varlığı şarttır.

Uluslararası Ödemeler Bankası'nın (Bank for International Settlements-BIS) içinde Türkiye'nin bulunmadığı gelişmekte olan 23 ülke için yaptığı kapsamlı bir araştırmada genellikle kredilerin üretimden daha hızlı arttığı, yani finansal derinleşme gerçekleşirken

kredilerin kalitesinin düştüğü, hızla genişleyen imalat sanayiine ve emlak spekülasyonuna aktarılan kaynakların ekonomik durgunluk anında bankacılık krizini tetiklediği ortaya konmaktadır (Kozanoğlu. 2000:74-77).

Bir bankanın ödeme sisteminin çalışamaz hale gelmesi esas itibariyle bankanın aktif-pasif dengesinin bozulması anlamına gelmektedir. Bankanın pasifinde yer alan, mevduat sahiplerine ve diğer kredi kuruluşlarına yapacağı ödemelerin vade ve fiyat bakımından aktifinde yer alan alacakların vade ve fiyatları (getiri) ile uyumlu olması şarttır. Yükümlülüklerini yerine getirmede ortaya çıkan açığın acilen yeni borçlanmalarla finanse edilmesi gereği ancak borçlanma maliyetlerinin karşılanabilir düzeyde olması ile mümkündür. Borçlanma maliyetlerinde makroekonomik sebeplerle ortaya çıkan ani yükselişler bankanın git gide daha yüksek bir borç yükünün altında kalmasına ve mümkün olan ilk kredi sözleşmesinden itibaren bunu kredi verdiği kuruluşlara ve reel sektöre yansıtmasına sebep olacaktır. Banka sermaye yeterliliğini olumsuz olarak etkileyen bu durum eğer acil olarak yeni sermaye ihtiyacının karşılanması şeklinde giderilmezse bankanın faaliyetlerini durdurmasına ve banka aracılığıyla yatırımlarına kaynak sağlayan reel sektörün yatırımlarını durdurmasına sebep olacaktır.¹

Bankanın pasif yapısını olumsuz yönde etkileyebilecek olan borçlanma maliyetlerindeki artış, faiz oranlarında ya da döviz kurunda meydana gelen ani bir sıçrama ile mümkündür. Genel olarak bankaların yabancı para cinsinden borçlanmalarına rağmen yerli para üzerinden kredi vermeleri ve kur riskine karşı bir önlem almamaları ülke parasının değer kaybetmesi durumunda bankaların büyük zararlara uğramalarına yol açmaktadır. Bütün bunların yanında devletin bazı sektörlerle uyguladığı vergisel teşviklerin veya fiyat sübvansiyonlarının kesilmesi durumunda bu sektörlerle yoğun olarak kredi vermiş ve kredi portföyünü riski dağıtacak şekilde

¹ "Finans kurumları ve reel sektör kuruluşlarının gerek kendi içerisinde ve gerekse birbirleriyle olan münasebetlerini yönlendiren yurtiçi ödemeler sistemi, kredi mekanizması aracılığıyla tamamen bankaların kontrolündedir. Bankalar yönlendikleri ödemeler sistemini kendi bilanço riskleri doğrultusunda yeniden düzenleme, artan risk koşullarına karşı kendi likiditeleri için sınırlama veya artırma imkanına sahiptir. Bilançolar üzerindeki risklerin (sorunlu kredi) artma ihtimali, bankaların şirketler kesimine yeni kredi açma noktasında çekingen davranmalarına veya var olan kredi ilişkilerini tamamen kapatmalarına neden olabilmektedir. Bu durum daralan konjonktür ile birlikte şirketler kesimini finansman sıkıntısına düşürerek, kısa sürede iflaslara neden olabilmektedir. (Koç. 2002:58)"

çeşitlendirmemiş bankaların alacaklarını tahsil edememesi, dolayısıyla bilanço yapısının bozulması kaçınılmazdır.

Bankacılık krizlerinin sebebini oluşturan son grup sebepler ise çevresel ve politik koşullardır. Bankaların içinde bulunduğu mikroekonomik ya da makroekonomik koşullardan kaynaklanmayan yani, bankanın mali ve idari yapısı ile veya piyasa içi ya da piyasa dışı ekonomik kuralların işleyişinden kaynaklanmayan sebeplerden veya hükümetin doğrudan ya da dolaylı olarak ekonomiye müdahalesinden ileri gelen koşullar bu üçüncü grup sebepleri oluşturmaktadır. Örneğin, kamu bankalarının bankacılık sektöründeki ağırlığı ve bu bankaların politik müdahalelere açık oluşu diğer bankaların sektördeki varlıklarını zorlaştırmaktadır. Kamu bankalarının pasif yapısının ve özellikle özkaynaklarının devlet hazinesinin güvenine dayanması ve üstlendikleri özel misyonlar, bu bankaların yönetiminde geri dönmeyen krediler konusunda daha az endişe edilmesine ve kredi verilmesinde daha rahat davranılmasına sebep olmaktadır. Tam bu noktada aslında pasif yapısına göre aktif oluşturmak zorunda olan özel bankalarla, hazine kaynaklarından borçlanmak veya sermaye artırımını yapmak suretiyle aktif yapısını sorunsuz halde sürdürebilen ya da çıkabilecek muhtemel sorunları erteleyebilen kamu bankacılığının ciddi ve özel sektör bankaları açısından yıkıcı nitelikteki rekabeti söz konusudur.

Çevresel nedenlerden bir diğeri ise adalet sisteminin aksamasından ileri gelmektedir. Bankaların sorunlu alacaklarının tahsilinde adalet sisteminin hızlı ve etkili çalışması büyük önem taşımaktadır. Geri dönmeyen alacağın yargısal yollardan tahsilinin mümkün olmaması ya da bunun uzun zaman alması bankaların kaynak temininde borçlanmaya yönelmesine ve mevcut kaynakları ile kredi verirken daha muhafazakâr davranmaya itmekte, bu ise reel sektörün kaynak bulmada zorlanmasına neden olmaktadır.

2.2. Bankacılık Krizlerinin Yönetim Yöntemleri

Bankacılık krizleri temel olarak yukarıda sayılan makro ekonomik ve mikro ekonomik olumsuzlukların birlikte ortaya çıkmasından meydana gelmektedir. Tek başına döviz kurunda görülen ciddi artışlar, eğer bankalar borç ve alacaklarını aynı para cinsinden uyumlu olarak yapılandırmışlarsa muhtemel bir kriz için yeterli değildir. Aynı şekilde bankanın özkaynak ağırlıklı çalışması durumunda da

borçlanma maliyetlerinde ve faiz oranında görülen ani artışlar banka mali bünyesini çok fazla etkilemeyecektir. Bankaların kredi portföylerini farklılaştırmış olmaları, kredi verirken belli sektörler, gruplara ya da firmalara yoğunlaşmamış olmaları da söz konusu sektör, grup ya da firmalarda meydana gelebilecek ödeme gücünün en az zararlarla atlatılmasını mümkün kılacaktır. Ancak bankanın iyi yönetilmemesinden ortaya çıkan olumsuzlukların ekonomik durgunluk dönemlerinde krize dönüşmesi kaçınılmazdır.

Yukarıda sayılan kriz sebeplerinin çözümünde ve bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasında uygulanan kısa ve uzun vadeli çözüm yöntemleri aşağıda yer almaktadır.

2.2.1. Merkez Bankası Desteği

Bankacılık sektöründe yukarıda sayılan nedenlerden dolayı ortaya çıkan ödeme krizinde öncelikle mevduat sahiplerinin mevduatını çözmek için bankalara koşmalarının önlenmesi gerekmektedir. Herhangi bir şekilde kriz olabileceği düşüncesinin ortaya çıkması durumunda mevduat sahipleri vadesi gelen mevduatını yenilemeyecekler, vadesi gelmemiş mevduatını vadeyi beklemeden çözmeye çalışacaklar ve kredi kuruluşları da benzer şekilde bankadan olan alacağını tahakkuk eden faiziyle ya da faiz tahakkuk etmemişse yalnızca anapara olarak tahsile çalışacaktır. Bu durum, bankaların ödeme gücünü artıracak, bankaları ödeme yapmak için kısa vadede daha yüksek faiz ile kredi bulmaya itecek ve mali yapısını daha da kötüleştirecektir.

Bu nedenle bankacılık sektöründe meydana gelen krizlerin yönetiminde öncelikle sektöre olan güvenin yeniden tesisi şarttır. Bunun için merkez bankası tarafından bankaların likidite sıkışıklığını çözecek kısa vadeli mali destek sağlanması ve hatta sadece destek sağlanacağını taahhüt edilmesi ödemeler sistemini rahatlatacak ve kriz beklentisinin daha ileriye gitmesini önleyecektir. Zira Merkez Bankası kriz dönemlerinde bankaların "ilk" başvuracakları "son merci"dir². Olağan zamanlarda bankaların kısa vadeli borç bulma konusunda son başvuru merci olan Merkez Bankası, kriz dönemlerinde tüm bankaların likit durumda kalmaya yöneldiklerinde

² Lender of the last resort= Borç veren son merci

duruma öncelikle müdahale ederek likidite sıkışıklığı içindeki bankalara zorunlu karşılıkların ve reeskont oranlarının düşürülmesi ve hatta doğrudan kredi verilmesi suretiyle güven ortamının tesisinde etkin rol oynayabilir. Burada dikkat edilecek nokta, doğrudan verilecek kredinin gerçekten likidite sıkışıklığı içerisindeki bir bankaya verilmesi, mutlaka geçici olarak verilmesi ve kredinin geri ödenmesini kolaylaştıracak ve teşvik edecek faiz oranlarının uygulanması gerektiğidir.

2.2.2. Mali Destek

Ancak, krizin boyutlarının çok yüksek olması durumunda geçici likidite desteğinin işe yaramayacağı açıktır. Bu durumda kamu kaynaklarından karşılanan mali önlemlerin devreye girmesi söz konusudur. Kriz yönetiminde sorunlu bankalara devlet tarafından mali destek sağlanması zorunlu hale geldiğinde, bu yardım şu şekillerde yapılabilir (Yıldırım. 2004:44).

1. Hazine bankaların hisselerini alarak (kamulaştırarak) ve bunlara uzun vadeli krediler açarak bankaları doğrudan ve uzun vadeli olarak fonlayabilir.

2. Hazine hisselerini almadığı özel bankalara da uzun vadeli ve düşük faizli krediler açmak suretiyle mali destek sağlayabilir.

3. Hazine bankalara kamu kağıdı ihraç ederek bilançoların aktif tarafını artırabilir ve bu suretle bankaları yeniden sermayelendirir. Özellikle takipteki kredilerin kamu kağıtları ile değiştirilmesi hem sorunlu kredilerin aktiften çıkarılmasını sağlarken hem de bu kredilere ayrılacak karşılıkların banka sermayesini aşındırmasının önüne geçilir.

4. Devlet, mali durumu güçlü bankalardan çektiği fonları ile zayıf bankalara mevduat transferi yapabilir.

Ancak bankacılık sektöründe ortaya çıkan sermaye açığının esas itibarıyla banka ortaklarının karlı olmayan bir sektöre yatırım yapmak istememelerinden kaynaklandığı, bu bankalara mali destek sağlanmasının banka verimliliği ve karlılığı üzerinde kısa sürede olumlu etki sağlayacağı kesin olmadığı ve iflasın da esasında ticari hayatın bir parçası olduğu gerçeği göz önüne alındığında, bankalara mali destek sağlanmasının dünyada yaygın bir uygulama olmasına

rağmen tercih edilebilir bir yöntem olmadığı düşünölmektedir. Nitekim dünya uygulamalarında da kamu kaynakları ile sermayelendirilmesi sonrası kamulaşan ancak özelleştirilemeyen çok sayıda banka mevcuttur.

2.2.3. Yasal Düzenlemeler

Bankacılık krizlerinde kısa veya uzun vadeli mali desteğın sağlanması yanında etkin ve hızlı müdahale için aynı zamanda yasal bazı düzenlemelerin de yapılması gerekmektedir. Öncelikle bu tür yeniden yapılandırma programları için yasal dayanak tesis edilmeli, sorunlu bankalara piyasa faiz oranının altında ve uzun vadeli kredi verilme koşulları yasayla belirlenmeli, sorunlu aktiflerin kamu borçlanma senetleri ile değiştirilmesi sonucu doğabilecek zarardan dolayı kriz yönetim biriminde ya da ilgili kamu kurumunda çalışanların yolsuzluk ithamı altında kalmaları önlenmelidir.

2.2.4. Yapısal Araçlar

Yapısal araçlar, kriz dönemlerinde alınan önlemlerin devamına ve krizlerin tekrarının engellenmesine yönelik olup bankacılık sektörüne olan güvenin yeniden tesisi için yapılan yeniden yapılandırma çalışmalarıdır. Bu çalışmalar sektördeki sorunlu bankaların mali bünyesinden, tüm sektörün mali bünyesinin yeniden yapılandırılmasına kadar bir dizi önlemi içermektedir. Merkez Bankası desteğı ve mali destek, kredi zararlarının milli gelirin %2,5'inden daha az olduğu durumlarda başarılı sonuç verirken, zararın daha yüksek olduğu durumlarda yapısal önlemler almak kaçınılmaz olmaktadır (Erdönmez. 2001a:3).

Yapısal araçlar, sektördeki bankaların mali bünyelerinin durumuna göre gruplandırılması sonucu farklı yapıdaki bankalar için farklı şekillerde uygulanır. Bu araçların kullanılmasında asıl olan; bankanın içindeki sorunlu varlıkları banka dışına ve sorunlu varlıklardan müteşekkil bankaları da sistem dışına çıkarmaktır.

2.2.4.1. Sistem Dışına Çıkarılma

Mali bünyesi düzeltilemeyecek derecede zayıf olan, ödeme güçlüğü içindeki bankaların tasfiye veya kapatma yoluyla sistem

dışına çıkarılmaları esastır. Bu bankaların varlığı, diğer bankaların da içinde bulunduğu ödemeler sistemini sürekli olarak tehlikeye sokmaları nedeniyle tüm sistemi tehdit ettiğinden bunların mümkün olduğunca objektif ölçütlerle süratle tespit edilip sistem dışına çıkmaya zorlanması gerekmektedir.³ Esasen banka kapatma kararı her zaman için politik eleştirilere açık olduğundan kapatma kararı vermeden önce tüm bankalar için uygulanacak ortak ve objektif ölçütlerin krizin hemen ilk döneminde ve hatta krizden önce saptanmış olması ve ölçütler kapsamındaki tüm bankalara aynı tutarlılıkta davranılmış olması şarttır.

Kore'de 1997 yılında yaşanan devalüasyonun yol açtığı bankacılık krizinde sistem dışında kalacak bankaların belirlenmesinde açık ölçütlere ve sıkı prosedürlere bağlı olarak hızlı kararlar alınmıştır. Anılan krizde tüm bankalar için 28 Haziran 1998 tarihinde bir defada karar alınmıştır. Karar mercii ve aynı zamanda kriz yönetiminde sorumlu birim olan Finansal Denetim Komisyonu (FSC-Financial Supervisory Commission), bünyesinde bulunan ve araştırma enstitüleri ve özel sektör temsilcilerinden oluşan Özel Çalışma Grubu'nun görüşlerini, karar ve incelemelerini dikkate alarak sistem dışında kalacak bankaları ortak ilke ve ölçütleri göz önüne alarak belirlemiştir. FSC, en az % 8 sermaye yeterlilik oranına sahip olan ve kabul edilebilir bir rehabilitasyon planı hazırlayan bankalardan bağımsız muhasebe firmalarınınca banka hesaplarının uluslararası standartlar kullanılarak incelenmesi sonucu oluşan kanaate göre bankanın sistemde kalıp kalmayacağına karar vermiş ve 28 Haziran 1998 tarihinde Kore'deki 5 banka kapatılarak aktif ve pasifleri güçlü 5 bankaya devredilmiştir. Ancak bu tarihten sonra başka bir banka kapatılmamıştır (TBB. 2001:7).

Öte yandan, 1994 yılında Meksika'da yaşanan devalüasyon nedeniyle ortaya çıkan bankacılık krizinde finansal denetim otoritesi bankaların problemlerini belirlemekte ve karar almakta gecikmiş, her banka ayrı ayrı değerlendirilerek sistem dışına çıkmasına karar verilmiştir. Meksika örneğinde karar alan otorite, özel sektör temsilcileri ve araştırmacılardan oluşan bağımsız komitelerin

³ 1999 yılında Endonezya'da, sermaye oranı -%25'in altında olan 24 banka ve daha önce sermaye yapılandırma programına dahil bulunan 21 bankanın iyileşemeyeceği öngörülerek kapatılmış ve mevduat sahiplerine paraları merkez bankası tarafından ödenmiştir.

görüşlerinin de dikkate alındığı Kore Finansal Denetim Komisyonu'nun aksine tamamen kendi değerlendirmelerine göre belirlenmiştir.

Meksika'daki kriz yönetim birimi Ulusal Bankacılık ve Menkul Kıymetler Komisyonu (Comisión Nacional Bancaria Y De Valores-CNBV) her bankayı ayrı ayrı değerlendirmiş, standart ölçütler ve prosedürler uygulamamış ve sistem dışına çıkacak bankalara ilişkin kararını Kore'deki gibi bir seferde değil, farklı tarihlerde vermiştir. CNBV'nin karar almada gecikmesi, problemlili bankaların sistemde kalmaya ve kamu kaynaklarından karşılanan mali destek almaya devam etmesine neden olmuştur. Bunun yanında, Meksika'da yaşanan banka kapatmalar 1995 yılından itibaren farklı zamanlarda tekrarlanmış, kesin ve kalıcı bir çözüm olmamıştır.

2.2.4.2. Birleşme ve Devir

Bankacılık krizleri ile başa çıkmada mali bünyesi zayıf olan bankaların tamamının sistem dışına çıkarılması sektörde rekabeti bozucu sonuçlar doğuracaktır. Sistemin tamamen güçlü bankalardan müteşekkil olması ödemeler sistemine ilişkin sorunları çözerken azalan banka sayısı nedeniyle sektörde rekabetin azalması paranın fiyatını, yani kredi faiz oranlarını yükseltecek, reel sektörün kaynak maliyetini artırarak yeni bir krize neden olabilecektir.

Sorunlu bankaların mali bünyesi ıslah edilebilir düzeyde ise bu bankaların başka bir banka bünyesinde, ancak mutlaka sorunlu varlıklarından arındırılmış olarak birleştirilmesi ve ortaya çıkacak güçlü bankanın yoluna devam etmesi gerekmektedir. *"Zira bir bankanın mali bünyesi yıprandığında bir başka bankayla birleştirilerek sorun çözülemez. Bu kanser mikrobu gibi tehlikelidir. Sağlıklı bünyeyi de aşağıya çeker (Acar. 2000:22)."*

Sorunlu alacaklarından temizlenmiş, nakit akımları güvenilir, aktif yapısı sağlıklı bir banka, pasifi borç ağırlıklı olsa bile yeniden sermayelendirilmek, borçlarını yeniden yapılandırmak ve satın almak için elverişli demektir. Bu duruma gelmiş bir banka artık kamu kaynaklarını kullanarak yeniden sermayelendirilmek yerine, yerli ya da yabancı yatırımcılara satılarak sistemdeki güçlü bankalar arasında yerini alabilir. Zayıf bankaların bu şekilde sorunlu varlıklarından arındırıldıktan sonra tekrar satılması veya özelleştirilmesi sektöre yeni yatırımcıları da çekecektir. Bu, bir anlamda krizin müsebbibi, en

azından kriz yönetiminde başarısız bankaların ve bankacıların yenileriyle değiştirilmesi ve sektöre taze kan gelmesi demektir.

Nitekim, ülkemizde de 26.01.2001 tarihinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) kapsamındaki bankalardan Yurtbank, Yaşarbank, Egebank ve Bank Kapital Sümerbank bünyesinde birleştirilmiş, 17.04.2001 tarihinde Ulusal Bank da Sümerbank'a dahil edilmiş olup toplam 6 bankadan müteşekkil birleşik Sümerbank 09.08.2001 tarihinde Oyakbank'a satılmıştır. Oyakbank 30.11.2003 tarihi itibarıyla özel sermayeli mevduat bankaları arasında aktif büyüklüğü açısından Türkiye'nin en büyük sekizinci bankasıdır (www.tbb.org.tr).

2.2.4.3. Küçülme

Bankaların sorunlu aktiflerinin temizlenmesinden sonra küçülen aktifleri ile sistemde kalmaları krizin etkilerinin atlatılmasında kullanılan başka bir yöntemdir. Aktif yapısında sorunlu varlık (kötü aktif) biriken bankaların bu aktiflerden derhal kurtulması ve eğer sermaye artırımına gidilemiyorsa küçülme yolunu seçerek daha sağlıklı, ancak daha küçük bir banka olarak sistemde kalması bu yöntemin esasını oluşturmaktadır. Bankalar küçülme sırasında verimli olmayan iştiraklerini kapatmak, tahsili gecikmiş alacaklarını satarak ya da devrederek bilanço dışına çıkarmak, faaliyetlerini uzmanlık alanlarına göre yeniden yapılandırmak suretiyle düzenlemelerde öngörülen sermaye yeterliliği ve diğer koşulları yerine getirebilirler.

Banka ortaklarının sermaye artırımına gitmek istememesi, bankaya yeni öz kaynak sağlanamaması durumunda küçülmeye gidilmesinin sektör açısından da rekabeti teşvik edici bir etkisi vardır. Zira bu şekilde mevcut büyük bankaya kamu kaynakları ile özkaynak sağlanmadığı gibi sistemdeki banka sayısı da rekabeti bozacak şekilde azalmamaktadır.

Özellikle enflasyonist dönemlerde devlete para satmanın fazlaca risksiz ve karlı olduğu zamanlarda bankaların şube ve çalışan sayılarını artırarak mevduat topladıkları, mevduat sigorta oranının yüksek olmasına güvenerek kredi dağıtımında geri ödeme sorununu göz ardı ettikleri ve devlet garantisi altında topladıkları mevduatı grup şirketlerine yönlendirdikleri bilinen bir gerçektir. Kriz dönemlerinde mevduatın bankadan çekilmek istenmesi ve vadesi dolan mevduatın

yenilenmemesi bankaları likidite sıkışıklığına sürüklediğinden refah dönemlerinde ulaşılmış bulunan kredi portföyü acilen nakit vb. likit değerlere çevrilmek istenmekte, yeni kredilerin verilmesi durdurulmakta ve reel sektör de bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Likidite sıkışıklığı içindeki bankalar borçlanma maliyetinin de yüksek olduğu kriz dönemlerinde öncelikle kredi portföylerini çözme eğilimindedirler. Ancak reel sektöre verilen kredilerin sabit yatırımların finansmanında kullanılması nedeniyle ancak orta ve uzun vadede geri dönebilecek olması bankanın borçlanma maliyetlerinde yaşanan artışı kısa vadede yeni kredi alanlara yansıtmasına sebep olacağından borçlanma maliyetlerindeki artışın reel sektöre transferi söz konusu olacaktır. Reel sektörde borçlanma maliyetlerinin artması ise ek kredi ihtiyacı içindeki yatırımların durmasına ve dolayısıyla daha önceden verilmiş olan kredinin orta ve uzun vadede tahsilinin de imkansız hale gelmesine neden olmaktadır.

Bu çerçevede, bankaların sermaye artırımı yoluyla borçlarını ödeme yoluna gidememeleri, ortakların sermaye artırımına gönüllü olmamaları durumunda aktif ve pasiflerini taşıyabileceği oranda düşürmesi ve faaliyetini en karlı olduğu alanlarda yoğunlaştırması gerekmektedir. Söz gelimi bir ticari bankanın özkaynaklarını zora sokacak büyüklükte bir yatırımın finansmanı için refah döneminde genişlettiği kredi havuzunu tekrar karşılayabileceği düzeye indirmesi, gerekirse büyük kurumsal kredileri satması veya devretmesi, faaliyetlerini en iyi olduğu örneğin bireysel bankacılık alanında yoğunlaştırması gerekmektedir.

Bankalar kriz dönemlerinin sert rüzgârlarına karşı genellikle küçülerek karşı koyarlar. Küçülme, esas itibariyle bankaların özsermaye yetersizliğinden kaynaklanan problemlerin bertaraf edilmesine yönelik olduğundan banka sahipleri için de daha tercih edilebilir bir yöntemdir.

2.2.4.4. Özelleştirme

Bankacılık krizlerinin en önemli sebeplerinden biri de verimli çalışmayan kamu bankalarının varlığıdır. Bu bankalar üstlendikleri misyonlar gereği ucuz kredi sağlamak suretiyle sektördeki rekabeti olumsuz yönde etkilemektedirler. Kısa vadede bankaların kimi

işletmelere sınıai üretimi veya ihracatı teşvik amaçlı vb. ucuz ve uzun vadeli kredi sağlanması yatırım eksikliği, dış ticaret açığının kapatılması gibi makro ekonomik sorunları çözebilir görünse de uzun vadede bankacılık sektöründeki kar marjlarının düşmesine ve bankaların krize girmesine neden olmaktadır. Bu nedenle krizlerin etkisinin atlatılması ya da hafifletilmesi söz konusu olduğunda kamu bankalarının mutlaka özelleştirilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, krizlerin etkilerinin çok ağır olduğu dönemlerde mali bünyesi bozulan bankaların hisselerinin devlete geçmesinin (kamulaştırılmasının) söz konusu olabileceğine daha önce değinilmişti. Bankaların mali yapısının güçlendirilmesi aşamasında ortakların sermaye artırımına gitmek istememesi durumunda tasfiyeye gitmek yerine devletin bankayı yeniden sermaye koymak suretiyle sektördeki payının artması durumunda ise özelleştirme kaçınılmaz hale gelmektedir. Ancak özelleştirme kamulaştırmadan daha zordur. Zira bankaların kamulaştırılmasının esas sebebi özel bankaların ortaklarının sermaye kaybını karşılamak istememeleri, yani bu sektöre daha fazla yatırım yapmanın karlı olmadığı düşüncesidir. Devletin karlı olmayan bir sektöre yatırım yapmış olması bankanın tekrar karlı bir kuruluş haline geleceği ve hisselerinin yatırımcılar tarafından talep edilebileceği anlamına gelmemektedir.

Nitekim Güney Kore'de yaşanan bankacılık krizinde "Korea First Bank ve Seoul Bank'te yaşanan sorunlar diğer 26 bankanın karşılaştığı sorunlara göre finansal sistemi en fazla tehdit edenler olmuştur. Bankalardan önce yönetimlerini iyileştirmeleri istenmiş (Aralık 1997), ardından o dönemki hissedarları zarara ortak edilerek ödenmiş sermayeleri 820 milyar wondan (Kore Para Birimi) 100 milyar wona gerilemiş (Ocak 1998), sonuçta bankaların her biri 1.5 trilyon won karşılığında hükümet ve Kore Mevduat Sigortası Şirketi (Korean Deposit Insurance Company) tarafından sermayeleri 1.6 trilyon won olacak şekilde kamulaştırılmıştır.

Bu bankaların batmalarına izin vermektense kurtarılmalarının nedeni; likidasyonlarına gidilmesi halinde sistemde önemli bir risk oluşması ve diğer bankalardan mevduat kaçışlarına yol açması ihtimalleridir. O dönemde Kore gibi banka kapanma deneyiminin hiç olmadığı bir ülkede bu ihtimalin çok daha kuvvetli olduğu düşünülmüştür (Erdönmez ve Başk. 2000:56)."

Bunun bir sonucu olarak, 1998 yılı sonunda Kore Devleti bankacılık sisteminin %75'ine sahip olmuştur (TBB. 2001:12). Ancak, aradan geçen süre içerisinde bu bankalardan sadece Korean First Bank 1999 yılı sonunda yabancılara satılırken, diğer bankalar bir kamu bankası olarak kalmışlardır.

Öte yandan, Türkiye'de yaşanan 2000-2001 bankacılık krizinde de kamu mülkiyetinde bulunan 4 bankadan hiç biri özelleştirilememiş, ancak operasyonel olarak yeniden yapılandırılma çalışmaları çerçevesinde Emlak Bankası Ziraat Bankası ile birleştirilerek toplam kamu bankası sayısı 3'e indirilmiştir.

Görüldüğü gibi krizin etkilerinin atlatılmasında ve bankacılık sektörüne tekrar güven kazandırılmasında esas olarak sistemdeki iyi bankaların ya da bankaların içindeki iyi aktiflerin sektörde bırakılması söz konusudur. Bankaların kısmen ya da tamamen, ortakları tarafından ya da kamulaştırılması suretiyle devlet tarafından bankacılık sektörü dışına çıkarılması yapısal araçların ortak noktasıdır. Yapısal araçlar bir anlamda bankacılık sektöründeki çürük yumurtaların ayıklanması ve yerlerine yenilerinin konulmasına yönelik çalışmalardır. Bu çalışmalarla amaçlanan, sektörün sağlıklı bir yapıya kavuşmasını sağlamaktır.

2.2.5 Varlık Yönetim Şirketlerinin Kriz Yönetimindeki Yeri

Bankacılık sektöründe meydana gelen krizlerde yapılması gereken çalışmalar yukarıda verilmekte olup bunun sonucunda kamu kaynaklarının kullanılarak bankaların likidite sorununun çözülmesinin kısa vadede işe yararken orta ve uzun vadede tüm sistemin rehabilitasyonunun şart olduğu sonucuna varılmaktadır. Orta ve uzun vadede daha güvenilir bir bankacılık sistemi kurabilmek için sistemdeki kanserli hücrelerin kazınması gerekmektedir. Bu çerçevede kanserli hücre olarak adlandırılabilen sorunlu aktiflerin sistem dışına çıkarılması esastır. Ancak bankaların sorunlu aktiflerinin, yani tahsili gecikmiş alacakların, verimsiz iştiraklerin, gayrimenkullerin doğrudan tasfiyesi yoluna gidilmesi başka bir sorunu beraberinde getirmektedir.

Makroekonomik sebeplerle ya da bankaların yaşadığı sıkışıklıktan dolayı alacaklarını erken tahsil etmek istemeleri ve verilen kredileri vadesinden önce ödenmek üzere geri çağırımları borçluların

temerrüdüne yol açacaktır. Temerrüde düşen borçluların sabit yatırımlarını tamamlanmadan ve bu yatırımlardan beklenen geliri elde etmeden borçlarını ödemeleri mümkün değildir. Öte yandan, yarıda kalmış, tamamlanmamış yatırımların ülke ekonomisi açısından da gelir kaybı oluşturacağı açıktır.

Söz konusu yatırımların ve projelerin finansmanına devam edilmesi gerekliliği, bankaların kötü aktiflerinin sistem dışına çıkarılması ile çözümsüz kalmaktadır. Bu kredilerin derhal yeniden finanse edilerek yatırımların tamamlanması sağlanmalıdır. İşte bu noktada devreye Varlık Yönetim Şirketleri girmektedir.

3. VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ

3.1. Varlık Yönetim Şirketinin İşlevi

Varlık yönetim şirketleri, bankaların sermaye yeterliliğini sağlamada zorlanması halinde banka aktifinde bulunan sorunlu varlıkları devralarak bankaların bunların tasfiyesi ile uğraşmak yerine asıl faaliyetine yoğunlaşmasına imkan sağlamaktadır. Borçlu tarafın borçtan kaynaklanan yükümlülüklerini zamanında yerine getiremediği tahvil, bono, kredi gibi borç araçları (tahsili gecikmiş alacak-TGA) ile daha geniş bir yaklaşımla piyasadaki dalgalanmalar nedeniyle önemli değer kaybına uğrayan gayrimenkul ve alacaklar sorunlu varlıkları oluşturmaktadır (Mesutoğlu. 2001:2). Ancak VYŞ'ler için esas olarak, değerinde en az düşme ile tasfiyesi zor olan sorunlu varlıkları tahsili gecikmiş alacaklar oluşturmaktadır. Zira iştirak veya gayrimenkul gibi varlıkların karşısında fiziki bir değer olması bu varlığın nakde çevrilmesinde tahsili gecikmiş alacaklara nazaran avantaj sağlamaktadır. Ayrıca bankaların gayrimenkul ve iştirak edinimi belli sınırlar çerçevesinde yapılmakta ve bu varlıkların banka mali bünyesinde yüksek oranda yer tutması önlenmektedir.

Özellikle kriz dönemlerinde bankacılık sektörüne ya da sisteme karşı genel bir güvensizlik olduğunda neler yaşanabileceğine yukarıda değinilmişti. Bankaların sağlıklı bir mali yapıda olmaları için sermaye yeterliliğinin öngörülen şartlara uygun olması bu güveni sağlamak için şarttır. Ancak kriz, dönemlerinde bankalar için sermaye

yeterliliği şartını sıkı sıkıya uygulamak her zaman için öngörülen sonuçları doğurmayabilir.

Bilindiği üzere, bankalar mali sistem ile reel sektör arasında bir köprü gibidir. Bu açıdan bankacılık krizlerinin sadece mali sistem içindeki ayağını düşünmek reel sektörde onarımı daha zor hasarlar açabilir.

Sermaye yeterliliği oranı, çok kaba bir tanımla banka sermayesinin bankanın risk ağırlıklı varlıklarına bölünmesinden elde edilen orandır. Bankalar için krediler riskli, Devlet tahvilleri ise risksiz varlıklar sayıldıklarından bankalar bu dönemlerde kredileri azaltarak devlet güvenceli borçlanma araçlarına yöneleceklerdir. Bu, reel sektör için borçlanma maliyetini artıracak ve mali sistemdeki krizin reel sektöre bulaşmasına neden olacaktır. Nitekim Nobel Ekonomi Ödülü sahibi Joseph E. Stiglitz'e göre, kriz sırasında sermaye yeterliliği rasyosu uygulamasını dayatmak kredi arzının azalmasına yol açarak işletme sermayesi bulamayan Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeleri (KOBİ) iflasa sürükleyecek, bu ise geri dönmeyen krediler nedeniyle sermaye rasyosunu daha da kötüleştirerek kısır bir döngüyü harekete geçirebilecektir (Özkaragöz. 2004).

Kriz dönemlerinde bankaların mali yapısının sağlam ve istikrarlı bir şekilde sürmesini sağlamak için öngörülen sermaye yeterliliği oranına karşı bankaların tepkisi kredilerin vadesinden önce geri çağırılması veya yeni kredilerin kısa vadeli ve daha yüksek faiz oranları ile verilmesi şeklinde olacaktır.

Varlık yönetim şirketleri ise bankaların sermaye yeterlilik oranını sağlamada zorlandığı zamanlarda devreye girerek karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazılmış alacaklarını satın alarak banka bilançosundaki bu riski banka dışına çıkarmaktadır. Bunun sonucunda bankalar sorunlu varlıklarının tasfiyesi ile uğraşmak yerine asıl faaliyetleri ile uğraşacaklar, genel olarak sisteme olan güven artacağından pasif yapıları da daha güvenli ve istikrarlı olacaktır.

Bütün bunların yanında VYŞ'lerin kamu bankalarının aktifindeki sorunlu varlıkları üstlenmesi sebebiyle özelleştirmeye de olumlu etkileri vardır. Nitekim, "*Fransa'da bir kamu bankası olan Credit Lyonnais'in özelleştirilmesini kolaylaştırmak amacıyla bankanın takipteki kredileri sonradan oluşturulan bir iştirakine devredilmiştir* (Erdönmez ve Başk. 2001a:6)."

3.2. Varlık Yönetim Şirketi Nasıl Çalışır?

VYŞ'ler bankanın aktifinde bulunan sorunlu varlıkları rayiç değeri üzerinden satın alır, karşılığında daha likit ve sorunsuz varlıklar verirler. Bu varlıkların rayiç değerinin belirlenmesi bu çalışmada ele alınmayacak olup, sadece genel anlamda fiyatlandırmanın nasıl yapıldığına kısaca değinilecektir.

Banka aktifinde bulunan anapara ve faizi ile birlikte toplam 100,-TL nominal değerinde bir alacağın tahsilinde sorun çıkması ya da piyasadaki dalgalanmalar nedeniyle önemli değer kaybına uğraması nedeniyle gerçek değerinin örneğin 40,-TL'ye düşmesi halinde banka 60,-TL karşılık ayıracaktır. Bu durumda karlılık da bu tutarda olumsuz etkilenirken, 60,-TL'nin tamamının dönem zararına yansması durumunda banka aktif büyüklüğünde ve sermayesinde 60,-TL tutarında bir küçülme olacaktır. Meydana çıkan bu zararla birlikte banka sermayesi aşınmakta, banka etkinliği düşmekte ve bunun sonucu olarak ödeme kabiliyeti tehlikeye girmektedir. Üstelik bankanın alacağının şüpheli kısmına karşılık ayırması da sorunu tam olarak çözmekte, kredinin aktarıldığı yatırımın ortaya çıkan krizden olumsuz etkilenmiş olması halinde yeniden finanse edilmesi gerekliliği kalan 40,-TL değerindeki alacağın tahsilini de şüpheli hale getirebilmektedir.

VYŞ'ler, böyle bir durumda değeri 40,-TL olan sorunlu varlığı bu değer üzerinden satın alarak karşılığında banka için daha az riskli olan nakit, Devlet tahvili gibi borçlanma senetleri vb varlıklar verirler. Satın alınan kredi karşılığında verilen bu varlığın mahiyeti VYŞ'nin mülkiyetinin kamu sektörü ya da özel sektörün elinde olmasına göre değişir. Gerçek değeri 40,-TL olan alacağı satın alan VYŞ, gerekiyorsa borçluya yeniden kredi vererek borçlunun geri ödeme kabiliyetini artırabilir. Örneğin 40,-TL'ye satın alınan ve 10,-TL yeniden kredilendirme ile 50,-TL'ye çıkan maliyet VYŞ açısından söz konusu krediden en az bu tutarda bir geri ödemeyi şart kılmaktadır.

Bu işlemin sonuçlarını şöyle sıralamak mümkündür:

1. Banka, alacaklarının tasfiyesine vakit, emek ve kaynak harcamamış, asıl faaliyetine yoğunlaşma ve daha etkin çalışma imkanı bulmuştur.

2. Kredi borçlusu borcunu ödemek için elindeki varlıkları likite çevirmekten kurtulmuş, borcunda bir miktar artış olmasına rağmen

borcunu daha uzun vadede yeniden yapılandırmış ve hatta işletme sermayesi bulmuştur.

3. Varlık yönetim şirketi 50,-TL maliyetle yeniden yapılandığı krediden daha fazla bir miktarın tahsili ile kar etme fırsatı yakalamıştır.

Burada borcun yeniden yapılandırılması sürecinde bahsedilen 10,-TL yeniden finansman maliyeti opsiyonel olup, satın alınan kredinin her zaman yeniden finansmanı söz konusu olmamaktadır. Buna rağmen, kredi borçlusunun borcun vadesinin uzatılması, varlık yönetim şirketinin de kredinin yeni vadesinde tahsili suretiyle devir işleminden çıkarları bulunmaktadır.

3.3. Varlık Yönetim Şirketlerinin Olumlu ve Olumsuz Yönleri

VYŞ'lerin banka alacaklarını yeniden yapılandırmak üzere devralması ile bankalar için asıl faaliyetlerine yoğunlaşma fırsatı doğmaktadır. Bankaların sorunlu varlıklarından kurtulması onlara kendilerini yeniden yapılandırma ve yeni kredi açma konusunda da imkanlar sunmaktadır.

Bunun yanında sorunlu varlıkların banka tarafından çözülmek yerine asıl faaliyet konusu bu olan VYŞ'ye devretmesi ölçek ekonomileri uygulaması açısından da kazançlı bir işlemdir. VYŞ'lerin tahsili gecikmiş alacakları çözüme ve alacakların takibi konusunda bankalara göre daha tecrübeli olması ve benzer nitelikteki alacakların birlikte takip edilmesi nedeniyle sabit maliyetlerin düşmesi vb. nedenlerle daha etkin bir tahsilat söz konusu olacaktır.

Öte yandan, merkezi nitelikli VYŞ'lerin alacakları tek elden takip etmesi, tek tek bankaların takip etmesinden daha verimli sonuç verecektir. Zira, kredilerin sistem içinde dağınık bir yapıda olması (belli gruplarda toplanmamış olması), aynı teminatın farklı borçlular tarafından gösterilmesi halinde VYŞ tarafından alacakların gerçek tahsil imkanının daha iyi ölçülmesini mümkün kılmaktadır.

Bunların yanı sıra *“VYŞ'lerin sahip olduğu tecrübe ve uzmanlık sayesinde varlıkların daha uygun bir fiyata elden çıkarılması sağlanarak bir yandan bankaların alelacele “yok pahasına satış” (fire sale) yaparak önemli zararlara uğramaları önlenmekte bir yandan da*

sektörün yeniden yapılandırma maliyetleri azaltılmış olmaktadır' (Mesutoğlu. 2001:4).

VYŞ'lerin genel olarak bankacılık sistemine sağladığı başka bir fayda ise grup şirketlerinden olan alacakların takibi ve tahsilinde VYŞ'lerin grubun bankasından daha istekli, kararlı ve etkin olacağı gerçeğidir. Zira alacakların genel olarak uzman kuruluşlarca ve objektif ölçüler çerçevesinde takibi borçlunun geri ödeme konusunda isteksiz davranmasını önleyecektir.

Öte yandan, sorunlu varlıkların takibinin VYŞ'lerce yapılmasının olumsuz yönleri de vardır. Örneğin, bankanın borçlu hakkında sahip olduğu bilginin kullanımını varlığın takibinin VYŞ tarafından yapıldığında azalmaktadır.

Bunun yanında, tahsilatın VYŞ tarafından yapılabileceği hususu bankaların kredi kullandırırken daha dikkatsiz olabilecekleri görüşü de iddia edilmekle birlikte (Mesutoğlu. 2001:4), devredilen alacağın nominal değeri ile değil gerçek değeri ile satılması ve dolayısıyla bankanın alacağın tahsil edilemeyecek bölümü için karşılık ayırarak zarar edeceği hususu göz önüne alındığında bu riskin gerçekçi olduğu söylenemez.

Bankalar genellikle sorunlu varlıklarını ifşa etmek ve bunlar için karşılık ayırmak konusunda isteksizdirler. Bir tahsili gecikmiş alacaktan teminatsız kısım için karşılık ayrılması mali tabloların güvenilirliğini sağlamakta yeterli değildir. Alacağın teminatının kalitesi ve gerçekten alacağın ne kadarını karşılayabileceği hususu tahsili gecikmiş alacağın gerçek değerini vermektedir. Bu kapsamda bankanın gerçek değeri ile satacağı bir alacağın tahsilini VYŞ'ye bıraktığında zararın ertelenmesi ya da saklanması söz konusu olmayacaktır. Ancak alacağın nominal değeri ile devri söz konusu ise tahsilatın VYŞ'ce yapılmasının bankaların kredi kullandırırken daha dikkatsiz olabileceği iddiası geçerlik kazanmaktadır.

VYŞ'ler için söylenebilecek bir başka olumsuzluk ise şirketin kamu eliyle kurulması durumunda siyasi müdahaleye açık olabileceği hususudur. VYŞ'nin tam anlamıyla etkin şekilde çalışabilmesi için kamuya ait olsa bile objektif ölçütlere göre ve bağımsız olarak çalışması şarttır.

3.4. Varlık Yönetim Şirketlerinin Kurumsal Yapısına Göre Türleri

Varlık yönetim şirketleri kurumsal yapı anlamında iki şekilde kurulmaktadır. Merkezi sistemdeki bütün bankalara hizmet veren ve sistem içindeki tüm kötü aktiflerin tek elden toplanıp idare edildiği merkezi varlık yönetim kuruluşları ve her banka için ayrı ayrı kurulan, ait olduğu bankanın sorunlu aktiflerini devralıp idare etmekle sorumlu olan bankaya özel varlık yönetim şirketleri olmak üzere iki tür yapılanma söz konusudur. Esasen banka bazında kurulan VYŞ'ler bankadan ayrı bir tüzel kişilik, bankanın iştiraki ya da bankaya bağlı bir VYŞ olabileceği gibi banka içinde kötü aktiflerin yönetimi ile ilgili bir birim olarak da kurulması mümkündür. Yalnızca düşük kaliteli aktiflerin yönetimi ve tasfiyesi ile sorumlu olan bu birim "Tahsilatçı Banka" olarak adlandırılmakla birlikte, uygulaması Arnavutluk'ta kurulan BAD Bank ve Macaristan'da kurulan Investment and Development Bank ile sınırlı kalmıştır (Mesutoğlu. 2001:7).

Merkezi VYŞ'lerin genel olarak kriz dönemlerinde kamu tarafından kurulan ve kamuya ait VYŞ'ler olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim 1997 yılında meydana gelen ve kamuoyunda "Asya Krizi" olarak bilinen genel kriz sonrasında Endonezya'da ve Malezya'da kurulan VYŞ'leri merkezi özellik göstermektedir.

Öte yandan, 1962 yılında Kore Kalkınma Bankası'nın tahsili gecikmiş alacaklarının çözümü için Güney Kore'de kurulan KAMCO (Korean Asset Management Corporation), esas olarak özel bir şirket statüsünde olup hisselerinin %38'i doğrudan devlete, %31'i Kore Kalkınma Bankası'na ve %31'i ise 24 adet finansal kuruluşa aittir (Mesutoğlu. 2001:20). KAMCO'nun kuruluş tarihi bir kriz sonrasına rastlamamakla birlikte kuruluşunun, ülkenin genel olarak planlı ekonomiye geçtiği bir döneme⁴ rastlaması da esasen kuruluşunda kamu desteğinin bulunduğunu düşüncesini güçlendirmektedir.

Bankaya özel aktif yönetim şirketlerinin örnekleri ise Çin, İsveç ve Finlandiya'da görülmektedir. Örneğin Çin'de; Çin İnşaat Bankası'nın (*China Construction Bank*) TGA'larını almak üzere China

⁴ Güney Kore'de 1961 yılında General Park Chun Hee'nin askeri müdahalesi ile başlayan planlı ekonomi dönemi 1991 yılına kadar 6 adet 5 yıllık kalkınma planı ile sürmüştür. Kore hükümeti bu dönemde, devletin doğrudan ekonomide yer almadığı ancak sektör bazında yönlendirici olduğu bir kalkınma politikası izlemiştir. Öte yandan 30.04.1999 tarihinde yapılan bir kanun değişikliği ile KAMCO, Kore Bankacılık sektörünün "kötü banka"sı olarak yapılandırılmıştır.

Cinda Asset Management Corporation kurulmuştur. Aynı şekilde, Çin Ziraat Bankasının (*Agricultural Bank of China*) TGA'ları için Great Wall Asset Management Corporation ile China Orient Asset Management Corporation, Çin Sanayi ve Ticaret Bankasının (*Industrial and Commercial Bank of China*) TGA'ları için ise China Huarong Asset Management Corporation kurulmuştur (Mesutoğlu. 2001:28).

İsveç'te ise Nordbanken ve Gota Bank'ın sorunlu aktifleri sırasıyla Securum ve Retriva adlı iki varlık yönetim şirketine devredilmiştir. Ancak, bu bankaların birer kamu bankası olması ve varlıkların devredildiği VYŞ'lerin de İsveç Bankacılık Destekleme Kurulu tarafından finanse edilmesi, banka bazında VYŞ örgütlenmesinin piyasanın ihtiyacından dolayı kendi kendine kurduğu bir korunma mekanizması olmadığını göstermektedir. İsveç modelinde, Retriva aracılığıyla hazinenin Gota Bank'ın bilanço zararlarını üstlenmesinin ardından banka Nordbank ile birleştirilerek İsveç'in dördüncü büyük bankası olmuştur.

VYŞ'lerin ister merkezi nitelikte olsun, ister banka bazında örgütlenin genel olarak kamu desteği ile kurulduğunu ve işletildiğini söylemek mümkündür. Zira, VYŞ'ler kriz döneminde bankacılık sektörüne müdahale zorunluluğu neticesinde piyasanın kendi rehabilitasyonunu sağlamada zorluk çekmesi üzerine ortaya çıkmış ve sektördeki krizin reel sektörü de içine alarak ekonominin tamamını tehdit etmesi durumunda VYŞ kurmak ve işletmek için özel bir kuruluş tarafından sermaye konulması ve bu şirketin fonksiyonlarının üstlenilmesi mümkün olmamıştır.

Merkezi kurumsal yapıya sahip varlık yönetim şirketleri ile bankaya özel varlık yönetim şirketlerinin karşılaştırılması sonucu ise şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

1. Merkezi kurumsal yapıya sahip VYŞ'ler hacim olarak büyük olmaları ve sistemdeki kötü aktiflerin tamamına yakını ele almaları nedeniyle kriz yönetiminde ve kötü aktiflerin sistem dışına çıkarılmasında hız ve etkinlik sağlamaktadır. Öte yandan, sorunlu aktiflerin tek elden idaresi, uzman personel ihtiyacı, diğer sabit maliyetler ile borçlular hakkındaki bilginin maliyeti açısından ölçek ekonomisi sağlamaktadır.

2. Sorunlu aktiflerle birlikte bunlar için verilmiş bulunan teminatların da merkezileştirilmiş olması her alacak için ayrı ayrı

takibata geçilmesi ve teminatların paraya çevrilmesi yoluyla tahsilinde etkinlik sağlamaktadır. Şöyle ki, bir havuzda toplanan teminatların değerinin tamamının tek bir işlem ile ilgili buldukları borçların tahsilinde kullanılması tahsilatı hızlandırmakta ve mahkeme giderleri vb. harcamaları en aza indirmektedir.

3. Bankaların grup şirketlerinden olan tahsili gecikmiş alacaklarının merkezi bir VYŞ'ye devredilmesi, borçlu ile banka arasındaki bağı kopardığından kredinin geri dönüşünü hızlandırmaktadır.

4. Menkul kıymetleştirme yoluyla riskin dağıtımı için daha geniş bir aktif havuzu oluşturulmaktadır. Bu şekilde menkul kıymetleştirilen varlıkların vadesinin, riskinin ve getiri oranının piyasanın tercihleri doğrultusunda belirlenmesi sağlanmaktadır.

5. Banka zararının düşük gösterilmesi amacıyla sorunlu varlıkların defter değerleri veya gerçek değerinin üzerinde bir bedelle devri banka bazında örgütlenen VYŞ'ler için söz konusu olabilecekken bu durum merkezi nitelikteki VYŞ için söz konusu değildir.

Öte yandan, bankaya bağlı bir VYŞ'nin borçlu hakkında kredi verenin bankanın sahip olduğu bilgisel avantajı kullanarak alacakların tahsilinde daha başarılı olması mümkündür.

VYŞ'nin alacağı yasal takip yoluyla tahsil etmek yerine borcu yeniden yapılandırmak ve borçluyu yeniden finanse etmek suretiyle tahsil etmek imkanının bulunduğu daha önce değinilmişti. Banka bazında kurulan VYŞ'ler borçlu ve borçlunun ödeme kabiliyeti hakkında daha fazla bilgiye sahip olduklarından borçlunun yeniden finansmanı yoluyla alacakların orta veya uzun vadede daha büyük bir kısmının tahsili konusunda merkezi nitelikteki VYŞ'lere göre daha avantajlıdır. Diğer yandan, bu avantaj özellikle reel sektöre açılmış bulunan kredilerin geri dönüşü ve yatırım ve üretimin sektöre uğramaması konusunda da makroekonomik açıdan daha olumlu sonuçlar doğurabilir.

Bunun yanında merkezi nitelikteki VYŞ'nin kamuya ait olması durumunda faaliyetlerine yönelik siyasi müdahale olasılığı da gündeme gelmekte olup sorunlu aktiflerin gerçek fiyatı üzerinden devralınması konusunda tereddütlerin oluşması ve VYŞ'nin faaliyetlerinin etkinliğinin sorgulanması da muhtemeldir.

3.5. Varlık Yönetim Şirketlerinin, Faktoring Şirketleri ve Genel Finans Ortaklıkları ile Karşılaştırılması

Varlık Yönetim Şirketleri, alacakları devralma işlevi nedeniyle faktoring şirketleri ve Kurulumuzun Seri:III, No:14 “Varlığa Dayalı Menkul Kıymetlerin Kurul Kaydına Alınmasına ve Genel Finans Ortaklıklarının Kuruluş ve Faaliyet İlkelerine Dair Esaslar Tebliği” ile düzenlenen genel finans ortaklıkları ile benzerlik göstermektedir. Ancak bankacılık sektöründe meydana gelen krizlerde faktoring şirketleri ve genel finans ortaklıklarının varlığı yeterli değildir.

Faktoring şirketleri, vadeli satış yapan şirketlerin her türlü mal ve hizmet satışından doğan, faturaya veya tevsik edici diğer belgelere dayanan alacaklarını devralan ve bu devir karşılığında ödenen bedelle satışı yapan şirkete kısa vadeli kaynak sağlayan şirketlerdir. Faktoring şirketleri alacağı devralmak suretiyle satıcı şirkete; alacakların takip edilerek vadesinde tahsil edilmesi, alacak hesaplarının muhasebesinin tutulması, tahsil edilmeme riskinin üstlenilmesi ve potansiyel müşterilerin mali durumu hakkında bilgi toplanması gibi başka hizmetler de sunmaktadır (Toroslu. 1997:1).

Görüldüğü üzere, faktoring şirketleri henüz sorunlu hale gelmemiş ticari alacakların vadesi içerisinde satın alınması suretiyle mal veya hizmet satışı yapan firmaya kısa vadeli kaynak sağlayan şirketlerdir. Bu şirketler bankaların kredilerinden doğan vadesi içinde tahsil edilememiş alacakların yerine mal veya hizmet satışı yapan firmaların bu işlemlerden doğan alacaklarını vadesi içinde devralmaları ve bu firmalara kısa vadeli finansman imkanı sağlamaları nedeniyle VYŞ’lerinden farklıdır. Bu anlamda faktoring şirketlerinin kriz dönemlerinde bankaların tahsili gecikmiş alacaklarını üstlenmesi için yeterli oldukları söylenemez.

Genel Finans Ortaklıkları ise (GFO), Seri:III, No:14 Tebliği ile belirlenen alacakların temellükü karşılığında varlığa dayalı menkul kıymet (VDMK) ihracı ve halka arzı amacıyla kurulan anonim ortaklıklardır. Söz konusu alacaklar Tebliğ’de sınırlı sayıda sayılmış olup, bunlar bankaların verdikleri tüketici kredileri, konut kredileri ve ihracat işleminden doğan alacaklar, finansman şirketlerinin kendi mevzuatına göre açmış oldukları tüketici kredileri, finansal kiralamaya yetkili kuruluşların kendi finansal kiralama sözleşmelerinden doğan

alacaklar ve gayrimenkul yatırım ortaklıklarının kendi işlemlerinden doğan alacaklarıdır.

GFO bu alacakları devralmak suretiyle bunlara dayalı menkul kıymet ihraç etmekte, bu şekilde alacağı devraldığı kuruluşa, bankaya ya da gayrimenkul yatırım ortaklığına kısa vadeli finansman imkanı sağlamaktadır. Ancak genel finans ortaklıkları iskontolu olarak devraldıkları bu alacaklara dayalı menkul kıymet ihraç etmek suretiyle alacağın tahsil edilememe riskini asıl alacaklı üzerinden almamakta, asıl alacaklı ile yapılan bir anlaşma ile borcun muacceliyet kazanmasından itibaren üç gün içinde ödenmemesi halinde borçlulara herhangi bir ihtar, ihbar, protesto, icra takibi ve dava ikamesine gerek olmaksızın genel finans ortaklığına veya bankaya ödenmeyen borç tutarının ödeneceğine ilişkin asıl alacaklıdan taahhüt alınmaktadır. Bunun yanında genel finans ortaklıklarının da VYŞ'lerin aksine, faktoring şirketleri ile benzer şekilde henüz muacceliyet kazanmamış alacakları devraldıkları da söylenmelidir.

Alacağın borçlunun temerrüdü nedeniyle muaccel olması durumunda riskin banka dışında bir kurum, genel finans ortaklığı veya faktoring şirketi tarafından üstlenilmeyecek olması bu şirketleri kriz çözümünde yararsız kılmaktadır.

4. DÜNYADA VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ

4.1. Genel Olarak Dünya Uygulamaları

Varlık yönetim şirketlerinin dünyadaki uygulamaları incelendiğinde bu şirketlerin genellikle bir kriz sonrasında kurulduğu ya da daha önce varolan bir kurumun kriz nedeniyle artan sorunlu varlıkların yönetimi ve tasfiyesi ile görevlendirildiği görülmektedir. Burada altı çizilmesi gereken nokta, bu şirketlerin piyasanın krizler karşısındaki kendi savunma mekanizmasının bir ürünü olmayıp, kamu otoritesinin yönlendirmesi, yönetimi ve hatta mülkiyeti ile kurulmuş olduklarıdır.

İster merkezi bir kurumsal yapıya sahip olsun ister banka bazında örgütlenmiş olsun, varlık yönetim şirketlerinin sistemdeki sorunlu varlıkları devralarak tasfiyesi sürecinde öncelikle tasfiyenin hızlı bir şekilde yapılması ihtiyacının öne çıktığı, bunun sonucu olarak

da kamu otoritesinin devreye girdiği, varlık tasfiyesinden doğabilecek zararları kısmen üstlenmek pahasına VYŞ kurduğu ya da kurdurduğu görölmektedir.

Genel olarak uygulamada kriz nedeniyle artan sorunlu aktiflerin hızlı bir şekilde elden çıkarılmasına yönelik olarak kurulan VYŞ'lerin faaliyet süreleri kısa süreli olarak belirlenmiştir. Bu süre, sorunlu varlıkların hızlı bir şekilde tasfiyesi söz konusu olduğunda 1 yıl olarak belirlenirken genellikle kademeli olarak azaltılması ve bu sayede varlığın değerinin daha fazla bir kısmının tahsile konu olması yolu seçilmiş ve varlık yönetim şirketinin faaliyet süresi 5-10 yıl arasında belirlenmiştir. Örneğin VYŞ'lerin faaliyet süreleri ABD'de 7 yıl, Endonezya'da 5 yıl, İsveç'te ise önce 15 yıl olarak belirlenmişken daha sonra 5 yıla indirilmiştir. Öte yandan, sorunlu varlıkların tasfiyesinin kademeli olarak yapılması, ekonominin krizden sonra hızlı bir şekilde düzelmesi durumunda VYŞ'nin karlılığını artıracaktır. Nitekim, Güney Kore varlık yönetim şirketi KAMCO bugün kar eden bir kuruluş olup, halen faaliyetine devam etmektedir. KAMCO'nun 2002 yılı net karı 13.134.000,-ABD Dolarıdır.

Ancak, VYŞ'leri yalnızca mülkiyet bakımından kamuya ya da özel sektöre ait olanlar şeklinde sınıflandırmak da dünya uygulamaları göz önüne alındığında yeterli bir sınıflandırma olmayacaktır. Zira sorunlu aktiflerin belirlenmesi ve bankacılık sistemi dışına çıkarılması amacıyla devralınması aşamasında, sorunun ivediliği nedeniyle kamu otoritesince belirlenmiş standartlar ve kurallar çerçevesinde hareket edilmekte, ancak devralınan varlıkların tasfiyesi çoğu zaman özel sektöre ihale edilmekte ve özel sektörün bu konudaki bilgi ve tecrübesinden faydalanılmaktadır (ABD, Japonya, Endonezya, Finlandiya uygulamalarında sermaye ya da yönetim bakımından kamuya ait olan VYŞ'ler varlıkların tasfiyesini özel kuruluşlara devretmişlerdir).

4.2. Kore ve Meksika Örnekleri

Varlık yönetim şirketlerinin piyasanın kendi savunma mekanizmasının bir ürünü olmayıp kamu otoritesinin krizler nedeniyle müdahalesi sonucu gündeme geldikleri daha önce ifade edilmişti. Devletin ekonominin herhangi bir alanına müdahalesinin ortaya çıkarabileceği dengesizlik sonucu "gizli el"in işlevini yerine getirmede

aksaklıklar yaşanacağı ve piyasanın yeniden dengeye gelmede zorlanacağı bir gerçektir. Bu müdahalenin mümkün olduğu kadar piyasa kuralları içinde ve doğal seyrinde gerçekleşmesi piyasanın içine düştüğü yetersizlikten (market failure) çıkmasını kolaylaştıracak ve piyasa daha sağlıklı bir yapıya kavuşacaktır. İşte, devletin bankacılık krizi nedeniyle bankacılık sektörüne yaptığı bu zorunlu müdahalenin vardığı iki uç nokta, Meksika ve Güney Kore örnekleri dikkat çekici özelliktedir.

4.2.1. Meksika Örneği⁵

Meksika'da esas olarak amaçlanan sorunlu aktiflerin tasfiyesi, yani kanserli hücrelerin kazınması değil, bankaların normal işlevlerine devam etmesi amacıyla mali durumlarının iyileştirilmesidir. Piyasaya müdahalenin bu kadar geniş ve soyut bir hedef doğrultusunda yapılması Meksika Mevduat Sigortası Fonu'nun (FOBAPROA) uygulamalarını eleştirilere açık hale getirmiştir.

İlk olarak, Meksika örneğinde hedeflenen bankaların ortakları dışındaki kişilere olan yükümlülüklerini yerine getirmede zorlanmayacak duruma gelmeleridir. Bu amaçla FOBAPROA, bankaların şüpheli alacaklarını bankanın sermaye artırımına gitmesi şartıyla karşılıklar düşüldükten sonraki nominal değeri üzerinden devralmakla görevlendirilmiştir. Bankalar için sorunlu aktiflerini en az zararlarla devretme imkanı sağlayan bu uygulama aynı zamanda bankaya sermaye girişini teşvik etmektedir.

FOBAPROA her banka için ayrı bir sermaye artırım oranı belirlemekle birlikte, satın alınan birim TGA için artırılması gereken sermaye tutarı da bankadan bankaya değişiklik göstermektedir. Örneğin, kimi bankalarda artırılan bir birim sermaye için 2 birim TGA devralınırken bazılarında bu oran 5 birim TGA'ya kadar çıkmaktadır.

İkinci olarak, FOBAPROA sorunlu aktifleri satın alırken herhangi bir standart uygulamamakla birlikte devralınan varlığın yönetimini ve tahsilat sorumluluğunu da kreditor bankaya bırakarak yalnızca kredilerden sağlanacak nakit girişini üzerine almaktadır.

FOBAPROA devraldığı varlıklar için herhangi bir uzmana, bağımsız denetim şirketine ya da diğer üçüncü kişilere değerlendirme

⁵ Bu bölümün hazırlanmasında (Aydın, 2000:37-41) ve (TBB, 2001:2-20)'den yararlanılmıştır

yaptırmaksızın varlığı karşılıklar düşüldükten sonraki en yüksek fiyattan (nominal değerinden) satın almakta, bu yolla bankaların üstlerindeki temerrüt riski ve bu riskten doğabilecek zararı kendi üstüne almaktadır.

Meksika'da bankalara müdahale farklı tarihlerde alınan kararlar doğrultusunda gerçekleşmiş, bu tarihler itibariyle müdahale edilmemiş bankaların ise sorunlu varlıkları nominal değerleri üzerinden satın alınmıştır. Ancak, bu durum sorunlu varlıklarını devreden bankanın mali bünyesinin iyileşmemesi halinde daha sonra tekrar müdahalesini de gündeme getirmiştir. Sorunlu varlığın devrinin karşılıklar düşüldükten sonraki nominal bedel üzerinden yapılması ve devredilen varlıkların yönetim ve kontrolünün bankadan ayrılması nedeniyle bu uygulama özellikle grup şirketlerinden olan sorunlu alacakların gerçek değerinin üzerinde bir değerle FOBAPROA'ya devrine ve banka sahiplerinin grup şirketlerinden olan alacaklarının tahsili konusunda yeterli çabayı göstermemelerine neden olmuş, bu da uygulamanın sektördeki toplam krediler içindeki TGA oranının düşmesine katkısını sınırlamıştır.

Diğer taraftan, FOBAPROA tarafından devralınan sorunlu varlıklara karşılık olarak devlet garantili 10 yıl vadeli senet verilmiştir. Bu senetlerin anapara ve faiz ödemelerinin ancak vade sonunda yapılacak olması senetlerin ikincil piyasada işlem görmesini zorlaştırmakta ve bankanın likidite ve sermaye ihtiyacını çözememektedir. Bankanın aldığı tahvilleri likit hale dönüştürememesi esasen sorunlu varlıklarını likit değerlere çevirememesinden farklı bir durum değildir. Ancak Meksika uygulamasında yapılmak istenen, bankaların mali bünyelerinde yer alan ve ortaklar dışındaki kişiler için ödeme riski oluşturan varlıkların yok edilmesi olduğundan likidite problemi ihmal edilmiş, bu ise sorunlu aktiflerinden kurtulan bankaların yeni kredi açmaları suretiyle kredi arzının artmasını güçleştirmiştir.

4.2.2. Güney Kore Örneği

Kore'de 1997 yılında yaşanan devalüasyonun yol açtığı bankacılık krizinde sistem dışında kalacak bankaların belirlenmesinde hızlı kararlar alındığı ve bu kararların açık ölçütlere ve sıkı prosedürlere bağlı olarak verildiği daha önce belirtilmişti. Kore'de Meksika örneğinden farklı olarak müdahale edilmeyen bütün

bankaların TGA'ları nominal değerleri üzerinden alınmamış, öncelikle sistem dışına çıkarılması gereken bankalar tespit edilerek tek seferde sistemden ayıklanmış, kalan bankalara ise gerçek değeri üzerinden satın almak üzere sorunlu aktiflerinin tasfiyesi hizmeti verilmiştir.

Kore'de satın alınacak varlıkların değeri Meksika uygulamasına kıyasla daha karmaşık şekilde belirlenmiştir. Devralınacak sorunlu varlık, türüne göre belli ölçütler çerçevesinde belirlenen bir fiyat üzerinden satın alınmaktadır. Buna göre hiç ödeme olmayan (ödeme 3 aydan fazla bir süredir gecikmiş ancak yasal takibe alınmamış olan) TGA'lardan teminatlı olanları teminatın ekspertiz değerinin %45'i, teminatsız olanları ise nominal değerinin yalnızca %3'ü üzerinden devralınmıştır. Hakkında mahkeme kararı çıkartılan yasal takibe alınmış kredilerden ise teminatlı olanları nominal değerinin %45'i, teminatsız olanları nominal değerinin %3'ü üzerinden devralınmıştır. Yani varlığın değeri teminatın nominal değerinden farklı olarak, ekspertiz sonucu tespit edilmiş teminat tutarı üzerinden belli bir iskonto oranı ile iskonto edilerek belirlenmiş, bu sayede bankaların ayırmakta gönülsüz davrandıkları karşılıklar bir anlamda realize edilmiş ve satış bedelinde varlığın gerçek değerine yaklaşmıştır.

Bunun karşılığında bankalara 6 ayda bir faiz ödemeli devlet garantili bonolar verilerek bankaların likidite problemi de çözülmüştür. Bankaların kötü aktiflerine karşılık olarak aldıkları bu tahviller kısa vadede getiri sağlayabilecek nitelikte olduklarından bankalar tarafından ikincil piyasada elden çıkarılması suretiyle de likit varlıklara kavuşmalarını mümkün kılmıştır. Ödemenin bu şekilde yapılmasının bir başka avantajı da bankaların borçludan olan tahsili gecikmiş alacaklarının yerine yeni kredilerin konulmasına imkan sağlanmasıdır. Meksika'da sorunlu varlıklara karşılık verilen tahvillerin likite çevrilemez olması, likite çevrilemeyen şüpheli alacakların yerini devletten olan risksiz tahvillere bırakmalarına neden olmuş ancak yeni kredi verilmesini sağlayacak gerekli mali desteği sağlayamamıştır. Bundan en çok zarar gören ise kısılan kredi arzı nedeniyle borçlanma maliyeti artan reel sektör olmuştur.

KAMCO satın alınan varlıkların yönetimini Meksika'da yapıldığı gibi tekrar bankalara bırakmayarak, bunların en kısa zamanda tasfiyesi için farklı yollara başvurmuştur. Kimi zaman varlıkları doğrudan kendisi tasfiye etme yoluna gittiği gibi çoğu zaman

da konusunda uzman özel sektör şirketleri ile işbirliği yapmıştır. Varlıkları kendisi elden çıkarırken başvurduğu yöntemler uluslararası piyasalarda satışlar, doğrudan tahsilat, ipotekli malların satışı, varlığa dayalı menkul kıymet ihracı ve halka arzı yöntemidir (Mesutoğlu. 2001:23).

KAMCO belli şirketlerden olan alacakları bu şirketlere ilgi duyan yatırımcılara açık artırma yoluyla satmakta, yatırımcılar gerektiğinde bu şirketlerin yönetim ve hisselerini devralacak şekilde alacaklı olarak KAMCO'nun yerine geçmektedirler. Bu tür satışları genellikle marka ve isim değeri yüksek olan şirketlerin kredileri, yönetim hakları krediler ile birlikte satın alınabilen firmaların kredileri ve likidite açısından sorun yaşamakla birlikte sorunu çok çabuk şekilde atlatabilecek firmaların kredileri oluşturmaktadır.

Bunun dışında KAMCO, varlığın tasfiyesi ile doğrudan ilgilenmek yerine varlığın yönetimini ve alacağın tahsilini özel sektörün tecrübesine bırakmıştır. KAMCO özel sektör ile çeşitli şekillerde ortaklıklar kurarak varlıkların tasfiyesi işini doğrudan bu ortaklıklardaki yatırımcılara vermiş kendisi sadece tahsilattan hissesi oranında pay almıştır. Aralarında Lehman Brothers, Goldman Sachs, Morgan Stanley, Deutsche Bank gibi kuruluşların da bulunduğu bu ortaklıklar Varlık Yönetimi Şirketi (Asset Management Company-AMC), Şirket Yeniden Yapılandırma Kuruluşu (Corporate Restructuring Company-CRC) ve Şirket Yeniden Yapılandırma Aracı (Corporate Restructring Vehicle-CRV) olarak adlandırılmıştır.

AMC'ler KAMCO'nun tahsili zor kredilerden oluşturduğu varlık havuzunun %50 hissesini en yüksek fiyatı ödeyerek uluslararası piyasalardan satın alan yatırımcının, bu kredilerin yönetimi ve tahsilinden sorumlu olmak üzere KAMCO ile kurduğu ve %65'lik çoğunluk hissesine sahip olduğu şirketlerdir. Bu şirketlerin karı hisseler oranında bölüşüleceğinden KAMCO hem büyük tutarlı bir varlığı hızlı bir şekilde özel sektörün yönetimine geçirerek maliyetin tamamını yüklenmekten kurtulmakta hem de varlığın daha uzun bir zaman içinde tasfiyesinden elde edilebilecek yüksek getiriye ortak olma şansını yakalamaktadır.

CRC'ler, iştirak şeklindeki sorunlu varlıkların tasfiyesi için yatırımcı ile KAMCO arasında yarı yarıya ortaklık şeklinde kurulan şirketlerdir. CRC'ler borçlu firmaların stoklar, gayrimenkul, ekipman

vb. malvarlığının devralınması, sorunlu firma ile birleşme, bu firmanın yeniden kredilendirilmesi, firmanın alacaklarının devralınması gibi uygulamalar ile varlığın tasfiyesi için çalışan, elde edilen kar KAMCO ile yatırımcı arasında yarı yarıya bölüşülen firmalardır.

CRV'ler ise bankaların yeniden yapılandığı şirketlerin yönetim ve kontrolünü üstlenen uzman bağımsız kuruluşlardır.

Tüm bu uygulamalar sonucunda 2002 yılı sonu itibariyle KAMCO tarafından devralınmış bulunan 110 trilyon Won tutarındaki TGA'dan 65 trilyon Won tutarındaki % 60'lık kısmı elden çıkarılmıştır (KAMCO. 2003:4). FOBAPROA için ise bu oran % 20 civarındadır (TBB. 2001:17).

5. TÜRKİYE'DE BANKACILIK KRİZİ VE KRİZ SONRASINDA VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Ülkemizin özellikle son 10 yıldır sıklıkla ve birbirine yaklaşan aralıklarla krizlere maruz kaldığı bilinen bir gerçektir. Özellikle 1994 yılında yaşanan krizden sonra tasarruf mevduatının tamamının sigorta kapsamına alınmasına karar verilmesi ile devlet bir anlamda bankalara kendisini fonladıkları sürece onlara koruyuculuk ve kollayıcılık yapacağı sözünü vermiştir (Çolak. 2001:18).

Bankaların pasif yapısının büyük bir kısmını oluşturan mevduattan doğan yükümlülüğün bu kapsamda devlet tarafından tasarruf sahiplerine karşı garanti edilmiş olması, öte yandan devletin bu fonlara risksiz olarak yüksek getiri sağlaması bankaları uzun süre şube ve eleman sayısını artırarak mevduat toplamaya ve sağlanan bu fonlarla kamu borçlanma kağıtları almak suretiyle tasarruf sahipleri ile devlet arasında bir komisyoncu gibi faaliyette bulunmaya itmiştir.

Bu sistem 1998 yılında yaşanan Rusya Krizi'nde ve 1999 yılında yaşanan büyük depremde yara almış ancak işlemeye devam etmiştir. Bu krizlerden sonuncusu ise, 2000 yılının Kasım ayında kendini göstermekle birlikte 2001 yılının Şubat ayında tam anlamıyla yaşanmıştır. Şubat 2001'de Merkez Bankası'nın döviz kurlarına daha fazla müdahale etmeyeceğini açıklaması üzerine dövize olan aşırı talep Türk Lirası'nın değerinin aniden düşmesine ve Türk Lirası

üzerinden verilecek kredilerin döviz kurunun artmasındaki risk primini de içerecek şekilde fiyatlandırılması borçlanma maliyetlerinin bir anda aşırı derecede artmasına neden olmuştur. Özellikle bankaların uygulanmakta olan sabit kur politikasına güvenerek döviz üzerinden borçlanmaları ve Türk Lirası cinsinden kredi vermiş olmaları maliyetlerdeki bu artışın en büyük sebeplerindedir.

Bankaların içine düştüğü bu likidite sıkışıklığı içerisinde 2000-2002 döneminde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından el konulan bankaların sayısı 13 olarak gerçekleşmiştir⁶. Likidite sıkışıklığı yaşayan bankaların sistemden çıkarılması için hiç vakit kaybedilmeden alınan kararlar bankaların temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi TMSF'ye devredilmiştir. Ancak, devirlerin Güney Kore'de olduğu gibi tek seferde alınan karar neticesinde değil farklı zamanlarda yapılması sisteme olan güveni azaltmış, sürekli yeni bir bankanın daha TMSF'ye devrolabileceği dedikoduları çıkması üzerine sisteme giren mevduat tutarı azalmıştır. Türk bankacılık sisteminin mevduat ağırlıklı çalıştığı ve hatta bu mevduatın önemli bir kısmının yabancı para cinsinden olduğu göz önüne alındığında bankaların 2000-2001 döneminde yaşadığının tam anlamıyla bir likidite krizi olduğu ve sektördeki bankalara müdahalenin peyder pey yapılmış olmasının bu krizin etkilerini artırdığı söylenebilir. Nitekim toplam fonlar içinde mevduat oranı 2000 yılında % 69 iken 2001 yılının altıncı ayında bu oran % 63'e inmiştir. Üstelik bu mevduatın yaklaşık % 50'si yabancı para cinsindedir (Çolak. 2001:17).

Kurdaki artıştan kaynaklanan likidite krizinden etkilenen özel bankalara yönelik olarak 2001 yılı Haziran ayında iç borç takas işlemi gerçekleştirilmiş olup, özel bankaların yabancı para pozisyon açıklarını kapatmalarına katkıda bulunulmuştur. Bu sayede 2000 yılı sonunda 8,4 milyar ABD Doları olan özel bankaların bilanço içi yabancı para açıkları 2001 yılı sonunda 1,5 milyar ABD Dolarına gerilemiştir (BDDK. 2003:46).

Ancak ekonomik olumsuzlukların beklenenden uzun sürmesi, varlıkların nakde çevrilmesinde sorunlar yaşanması ve yabancı

⁶ 1997-2002 döneminde el konulan bankaların sayısı 20'dir. Bu bankalardan 3'ü mülga 3182 sayılı Bankalar Kanunu uyarınca, 6'sı krizlerle birlikte mali bünyelerinin tamamen bozulması ve likiditelerini kaybetmeleri nedeniyle 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 14/3 maddesi uyarınca, 12'si ise mali bünyelerinin bozulması ve banka kaynaklarının hakim ortaklıklar lehine ve banka zararına sebep olacak şekilde kullanılması nedeniyle aynı Kanun'un 14/3 ve 14/4 maddeleri uyarınca TMSF bünyesine alınmışlardır. Devralınan bankalara ilişkin bilgi Ek/1'de verilmektedir.

yatırımcının sektöre olan ilgisizliği nedeniyle banka sermayelerinin aşınmaya devam etmesi sermaye artırımını zorunlu hale getirmiştir. 4389 sayılı Bankalar Kanunu'na 4743 sayılı "Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile eklenen geçici 4'üncü madde uyarınca Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı Kapsamındaki 26 özel bankada Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), bankanın sözleşmeli bağımsız denetim kuruluşu ve BDDK'ca belirlenecek ikinci bir bağımsız denetim kuruluşu tarafından üçlü denetim yapılarak bankaların 31.12.2001 tarihi itibarıyla gerçek durumlarını ortaya koyan standart raporlar hazırlanmış, nakit sermaye artışı, sorunlu kredilere ayrılan karşılıkların düzeltilmesi, piyasa riskinde ve menkul kıymetlerin değerlemesinde meydana gelen olumlu değişmelerin de dikkate alınması neticesinde 3 bankanın sermaye ihtiyacı bulunduğu tespit edilmiş, bunlardan birinin ihtiyacı ortaklar tarafından nakden karşılanmış, diğerine sermaye yeterliliği oranı %9'a ulaşacak miktarda sermaye benzeri kredi tahsis edilmiş, üçüncüsü ise TMSF'ye devredilmiştir.

Ancak en çok bankanın 1999, 2000 ve 2001 yıllarında TMSF'ye devredildiği gözönüne alındığında (toplam 17 banka) bankaların mali bünyelerinin iyileştirilmesine yönelik mali tedbirler için geç kalındığı, kriz yönetiminin ancak bankalara el konulduktan sonra yapısal araçlar ile gerçekleştirilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Bankaların devralınması sonucu TMSF çoğunluğu grup şirketlerine ait olan TGA'lardan oluşan kötü aktiflerin eritilmesi sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. Devredilen bankaların büyük kısmının 1999-2001 döneminde TMSF'ye intikal ettiği ve krizin etkilerini TMSF bünyesinde iken yaşamaya devam ettikleri göz önüne alındığında; bu dönemde artan faizler bu bankaların borçlanma maliyetlerini yükseltmiş, Şubat 2001 tarihinde serbest kur rejimine geçilmesi ile açık pozisyonlarından doğan kambiyo zararları artmış, öte yandan tahsil edilemeyen ve devirden önce karşılık ayrılmamış kredilere karşılık ayrılmış, bütün bunların sonucunda bankaların kamuya maliyeti devoldukları tarihten itibaren sürekli artmıştır. Nitekim TMSF bünyesine alınan bankaların mali bünyelerinin güçlendirilmesi,

yeniden yapılandırılması ve yükümlülüklerinin devri için toplam 22,5 milyar ABD Doları kaynak aktarılmıştır (BDDK. 2003:28)⁷.

Bankalara el koyma kararının belli bir standart çerçevesinde ve tek seferde alınmaması ile sürekli yeni bankalara el konulduğu ve eldeki kötü aktiflerin satımının geciktiği, tahsilatın ise hemen hemen mümkün olmadığı bir dönem başlamış, bankaların bazıları kötü aktiflerinden arındırılarak birleştirilmiş, birleşik büyük banka sisteme daha sağlıklı bir halde geri dönmüştür. Ancak, burada en büyük problem, bankaların sisteme geri dönsün ya da dönmesin TMSF bünyesine dahil edilen sorunlu varlıkların tasfiyesi problemidir.

4743 sayılı Kanun'un 14'üncü maddesi kapsamında, TMSF'ye devredilen bankaların sorunlu varlık stokunun eritilmesi amacıyla Varlık Yönetim Şirketi kurulması için yasal alt yapı çalışmaları başlamış ve aynı Kanun'un 3'üncü maddesinin yedinci fıkrası uyarınca düzenlenen "Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik" (Yönetmelik) 01.10.2002 tarih ve 24893 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik kapsamında varlık yönetim şirketleri "*Bankalar, özel finans kurumları ve diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, yeniden yapılandırılarak satılması amacıyla yönelik olarak faaliyet göstermek üzere Yönetmelik hükümlerine göre izin alınarak kurulan şirketler*" olarak tanımlanmıştır. Görüldüğü üzere 4743 sayılı Kanun çerçevesinde kurulacak olan VYŞ yalnızca bankacılık kesiminin sorunlu varlıklarını satın alacak olmayıp aynı zamanda özel finans kurumları ve diğer mali kurumların alacak ve varlıklarını satın almak suretiyle daha geniş bir faaliyet alanına sahiptir.

Ancak, söz konusu Yönetmelik'in yayınlandığı günden bu yana varlık yönetim şirketi kurulması mümkün olmamıştır. Bununla beraber TMSF bünyesindeki bankaların aktiflerinin de tasfiye edilemediği açıktır. Nitekim devir tarihleri ile 31.12.2003 tarihi arasındaki dönemde sadece 1,8 milyar ABD Doları tutarında tahsilat gerçekleşmiştir (BDDK. 2003:33).

Buna rağmen bugüne kadar neden bir varlık yönetim şirketi kurulamadığı sorusunun cevabı ise VYŞ kurmanın ekonomik olmayışdır. Özel sektörün TMSF bünyesindeki varlıkları satın alarak

⁷ Söz konusu tutara T. İmar Bankası T.A.Ş. için yapılan harcamalar dahil değildir.

bu'nların tasfiyesi ile uğraşması ancak kar güdüsü ile mümkündür. Oysa 4743 sayılı Kanun ile benimsenen "Finansal Yeniden Yapılandırma Anlaşması" uygulaması ile anlaşma kapsamına alınan tahsili gecikmiş alacaklar bankalar için artık karşılık ayrılması gereken sorunlu varlık olmaktan çıkmıştır. Bankaların aktiflerinde bulunan ve karşılık ayırdıkları kötü aktifleri bu anlaşma uyarınca borcun yeniden yapılandırılması ile Kanun kapsamında sorunsuz hale gelmekte ve bu krediler için ayrılan karşılıklar iptal edilerek ilgili oldukları dönemde gelir yazılmaktadır. Bu çerçevede bir VYŞ'nin Finansal Yeniden Yapılandırma Anlaşması kapsamındaki bir sorunlu aktifi nominal değerinden daha düşük bir fiyata alması imkansız hale gelmiştir.

4743 sayılı Kanun'un amacı Kanun'un 1'inci maddesinde *"Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar, özel finans kurumları ve kendi özel mevzuatları uyarınca alınan izinler dâhilinde faaliyette bulunan diğer malî kurumlar tarafından, bankalar ve diğer malî kurumlar ile kredi ilişkisi içinde bulunup, finansal darboğaz yaşayan borçluların; finansal yeniden yapılandırma çerçevesinde belirlenecek süre ve koşullarla, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış kredilerle ilgili olarak vadeleri uzatmak, krediyi yenilemek, ilave yeni kredi vermek, anapara ve/veya faiz indirmek, faizden vazgeçmek, kredileri kısmen veya tamamen iştirake çevirmek, kredileri aynî, nakdi ya da tahsil şartına bağlı bir bedel karşılığı devir ve temlik etmek, kredileri borçlu ya da üçüncü kişilere ait aynî değerler karşılığında kısmen veya tamamen tasfiye etmek, diğer bankalarla birlikte hareket ederek protokoller yapmak gibi alınacak tedbirlerle malî kesime olan geri ödeme yükümlülüklerini yerine getirebilmelerine ve katma değer yaratmaya devam etmelerine imkan verilmesinin sağlanması"* olarak tanımlanmıştır.

Görüldüğü üzere, bu Kanun ile aslında bir VYŞ tarafından yürütülmesi gereken faaliyet alacaklı banka ve diğer mali kurumların kendi ellerine bırakılmış, hızla tasfiye edilmesi gereken alacaklar uzun vadede yeniden yapılandırılarak alacaklı kuruluşun bünyesinde tutulmaya devam edilmiştir.

Aynı Kanun'un 2'inci maddesinin beşinci fıkrası uyarınca hisseleri kısmen ya da tamamen Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna ait bankalar, Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarına ve bu Anlaşmalar kapsamında borçları gerektiğinde ilave finansman

da sağlanmak suretiyle yeniden yapılandırılan veya yeni bir itfa planına bağlanan borçlularla yapılacak finansal yeniden yapılandırma sözleşmelerine taraf olmaya yetkilidir.

Buradan hareketle, TMSF bünyesindeki sorunlu varlıkların hızlı bir şekilde tasfiye edilmesi yerine süreleri 6-10 yıl arasında değişen yeniden yapılandırma anlaşmalarına iştirak etmek suretiyle borçlularla anlaşma sağlama yoluna gidilmesinin, varlığın gerçek değeri üzerinden satılarak nominal değer ile gerçek değer arasındaki farkın zarar yazılması nedeniyle doğabilecek olan, TMSF'nin alacakları tahsil etmede yetersiz kaldığı, görüşünün kamuoyu nezdinde güvensizlik yaratmasının önlemesi için olduğu söylenebilir. Aynı durum özel bankaların bünyelerindeki tahsili gecikmiş alacaklar için de geçerlidir. Tahsili gecikmiş alacağın gerçek değeri üzerinden bir VYŞ'ye satılmasının bankalar için doğuracağı sermaye açığı, bankaların alacaklarını Finansal Yeniden Yapılandırma Anlaşması (FYA) kapsamında yeniden yapılandırmaya iten en büyük etkidir.

Nitekim nominal değeri 100,-TL olan bir varlığın gerek faaliyetlerini sürdürmekte olan banka açısından, gerekse TMSF açısından gerçek değeri olan 40,-TL bedelle satılması yerine hem banka hem de TMSF tarafından sürenin uzatılarak varlığın mali tablolarında nominal değeri üzerinden takibi ve zararın realizasyonunun ertelenmesi tercih edilmektedir. Esasen TMSF'nin elinde bulunan Bayındırbank A.Ş. TMSF'ye devrolunan bankaların sorunlu aktiflerini devralan bir geçiş bankası (kötü banka) olmakla birlikte kamu otoritesinin elinde bulunan bu *de facto* VYŞ bile aktiflerin tasfiyesi için kullanılmamakta, sorunlu aktiflerin hızla tasfiyesi yerine uzun vadede daha fazla tahsilat için alacakların yeniden yapılandırma yoluna gidilmektedir.

Öte yandan, bankalar tarafından 4743 sayılı Kanun kapsamında anlaşmalar yapılarak sorunlu varlığın mali tablolarında nominal değeri üzerinden izlenmeye devam edilmesi mali tabloların güvenilirliğini de olumsuz etkilemekte, bilançoların bir tür yasal açıdan makyajlanmasına neden olmaktadır.

Bu kapsamda TMSF'nin tahsilatını hızlandırmak amacıyla yeni yasal düzenlemelere gidilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul'unda 12.12.2003 tarihinde kabul edilen 5020 sayılı "Bankalar Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun" ile

ayrı bir başkanlık haline getirilen TMSF'ye, batık banka ortaklarının sahip olduğu malvarlıklarına el koyma imkânı tanınmıştır. Yasa ile ayrıca TMSF, alacağının tahsili için bir bankanın yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortaklarının söz sahibi oldukları şirketlerin yönetim ve denetimini devralmaya, yöneticileri değiştirmeye ve yeni yönetici atamaya, devraldığı şirketleri işletmeye, bu şirketlerin hisselerinin satışına veya kapatılmasına karar vermeye yetkili kılınmıştır.

Kanun'un 21'inci maddesinde ise yönetimi TMSF'ye devredilen bankaların ortaklarının kendi lehine kullandıkları her türlü banka kaynağı ile yurtiçi ve yurtdışında sahip oldukları her şey Hazine alacağı haline getirilerek banka sahibinin mal kaçırması önlenmek istenmiştir. Bu kapsama ortakların yakın akrabalarına açılan ve danışıklı olduğu anlaşılan krediler ve aktarılan kaynaklar da dahildir.

Öte yandan, Kanun'un 20'inci maddesi ile ise TMSF'nin alacaklısı olduğu icra dosyalarında TMSF'ye ödenmesi gereken satış bedellerinin sıra cetvelinin kesinleşmesi beklenmeksizin teminatsız olarak ödeneceği hükme bağlanmıştır.

Görüldüğü üzere, 5020 sayılı Kanun ile Bankalar Kanunu'nda yapılan değişiklikler de TMSF'nin bünyesindeki kötü aktifleri satmak yerine doğrudan doğruya tahsil etmeye yöneliktir. Bu yolun seçimindeki en büyük etken TMSF'ye devrolan 21 bankadan 12'sinin "banka kaynaklarının hakim ortaklıklar lehine ve banka zararına sebep olacak şekilde kullanılması" nedeniyle devredilmiş olmasıdır. Nitekim TMSF'ye devrolan bankaların devir tarihi itibarıyla birikmiş ve dönem zararları toplamı olan 17.3 milyar ABD Dolarının 14 milyar ABD Doları tutarındaki kısmı (% 81,3'ü) banka kaynaklarının hakim ortaklıklar lehine ve banka zararına sebep olacak şekilde kullanılması nedeniyle devrolan bankalardan kaynaklanmaktadır. Ağustos 2003 itibarıyla hakim ortaklardan yapılan tahsilat tutarı ise yalnızca 276,5 milyon ABD Dolarıdır (BDDK. 2003:26).⁸

⁸ Söz konusu rakamlara T. İmar Bankası T.A.Ş. verileri dahil değildir.

6. POTANSİYEL MENKUL KIYMET İHRAÇÇISI OLARAK VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİ

Varlık yönetim şirketlerinin tek fonksiyonu sistemdeki kötü aktifleri sistem dışına çıkarmak ve bankacılık sektörünü asıl faaliyeti ile başbaşa bırakmak değildir. Bu şirketler aynı zamanda üstlendikleri riski ve bu risk neticesinde doğabilecek karı sermaye piyasası aracılığıyla çok sayıda yatırımcı arasında paylaşımına işlevine de sahiptir. Nitekim “Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik”in “Faaliyet Alanı” başlıklı 11’inci maddesinin (c) bendi uyarınca varlık yönetim şirketleri sermaye piyasası mevzuatı dahilinde ve gerekli izinleri almak kaydıyla faaliyette bulunabilir ve menkul kıymet ihraç edebilir.

Menkul kıymetin tanımının gereği ortaklık veya alacaklılık hakkı sağlayan kıymetli evrakın VYŞ tarafından ihracı mümkündür. Burada tek tek Sermaye Piyasası Kurulu’nca şartları belirlenen menkul kıymetlerden hangilerinin ihraç edilebileceği üzerinde durulmayacak olup, yalnızca VYŞ’ler için Yönetmelik’te sahibine alacaklılık hakkı sağlayan menkul kıymet ihraç edilmesine yönelik bir kısıtlama bulunmadığı ifade edilmekle yetinilecektir.

VYŞ’ler özellikle ekonominin hızla düzelmeye sürecine girdiği dönemlerde ellerindeki varlıkların değerlerinin artması nedeniyle kar edebilirler. Aynı bir tüzel kişilik şeklinde kurulduğunda varlık yönetim şirketleri, üzerlerine almış oldukları ve bankaların sorunlu aktiflerinden doğan riskleri, menkul kıymet ihraç etmek yoluyla üçüncü kişilerin üzerine geçirebilir. Bu varlıklardan elde edilecek nakit akımlarının karşılık gösterildiği borçlanma senetleri ile yatırımcılardan para toplanması hem VYŞ’nin faaliyetlerinin finansmanında dış kaynak sağlarken hem de varlığın elde tutulmasından kaynaklanan riskin yatırımcılarla paylaşılmasına imkan verir. Menkul kıymet ihracının halka arz yoluyla yapılması halinde ise riskin daha küçük parçalara bölünerek daha fazla yayılması ve etkisinin azaltılması mümkündür.

Bu yöntem başarılı varlık yönetim şirketi örnekleri olan Kore ve Amerika Birleşik Devletleri uygulamalarında da uygulanmıştır. Kore’de KAMCO bünyesindeki sorunlu varlıkları varlığa dayalı menkul kıymet ihracı ile vadesinden önce nakite çevirmiştir. Burada dikkate çeken nokta, KAMCO’nun VDMK ihracı sırasında kredi derecelendirmesi,

menkul kıymetler için garantör bulma ve hukuki ve finansal konularda danışmanlık için uzman şirketlerle işbirliği yapmış olmasıdır.

ABD'de ise Federal Mevduat Sigortası Kuruluşu (FDIC-Federal Deposit Insurance Corporation) ve Çözüm Tröst Kuruluşu (RTC-Resolution Trust Corporation) ipotekli kredileri menkul kıymetleştirme yoluyla elden çıkarmışlardır. Bu krediler geri ödeme sorunu, geç ödeme sorunu, hatalı veya kusurlu belgeye dayalı olarak düzenlenmiş olma gibi sorunlar nedeniyle doğrudan pazarlanamayan ancak konut ipotegi, ticari ipotek ya da taşınır mal taksiti gibi teminatı bulunan kredilerdir. Bu kredilere dayalı olarak ihraç edilen VDMK'ler için Hazine tarafından ihraç edilen kamu borçlanma senetlerine rakip olabileceği endişesi ile devlet garantisi verilmemiş ancak menkul havuzu oluşturulurken en az iki bağımsız denetim şirketince en yüksek kategoride derecelendirilen menkul kıymetlere ağırlık verilmiştir. RTC portföyünün yaklaşık olarak %10'unu menkul kıymetleştirme yoluyla elden çıkarmıştır.

Diğer yandan, VYŞ'nin ortaklık hakkı sağlayan menkul kıymet ihracı yoluyla, hisselerini halka arz etmesi suretiyle sistemden emdiği sorunlu varlıkların riskini yatırımcı ile paylaşması da mümkündür. VYŞ'lerin gerçek değeri üzerinden satın aldıkları varlıkları maliyetinin üzerinde bir bedelle tasfiye etmeleri sonucu elde ettikleri yıllık karı hisse senetlerine sahip olan yatırımcılar ile paylaşmaları ve hatta bu hisse senetlerinin ikincil piyasada işlem görmesi mümkündür. Ancak bu durumda bankaların iştirakleri şeklindeki VYŞ'lerine devrettikleri sorunlu varlıklar hakkında insider bilgiye sahip olmaları suçun denetimi ve tespiti açısından sorun olacaktır.

Esasen ülkemizde kurulması muhtemel bir VYŞ'nin hisselerinin halka arzı ve ikincil piyasada işlem görmesi imkanı tartışmalıdır. Yönetmelik uyarınca VYŞ hisselerinin tamamının nama yazılı olarak çıkarılması şarttır. Hisse senetlerinin tamamının nama yazılı olmasının sermaye yapısı ve ortakların kimlik ve niteliklerinin BDDK'nın sürekli kontrolünde olması ve hisse devrinin BDDK iznine tabi olması gerekliliğinden kaynaklandığı iddia edilmekle birlikte (Altay. 2003:61), özellikle kaydî sisteme geçildikten sonra tedavül kabiliyeti ve ortaklık yapısı bilgisi bakımından nama yazılı hisse senetleri ile hamiline yazılı hisse senetleri arasında bir fark kalmayacağı göz önüne alındığında bu düşüncenin geçerli olmadığı düşünülmektedir.

Yönetmelikte esas olarak VYŞ sermayesinin %50 ve daha fazla hissesine veya bununla sınırlı olmayıp yönetim ve denetim kurullarına üye belirleme imtiyazı veren hisse senetlerine sahip olacak yatırımcılar için daha önce başarısız şirket yönetiminde bulunmuş, ekonomik veya adi suç işlemiş kişiler olmamaları ve taahhüt edilen sermayeyi karşılayabilecek mali güce sahip kişiler olmaları yönünde ölçütler düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin 7'nci maddesi uyarınca BDDK'nın iznine tabi olan hisse devirleri, bir kişinin varlık yönetim şirketi sermayesinin yüzde ellisini ve daha fazlasını temsil eden payları iktisap etmesi şeklindeki devirlerdir. Buna göre bir kişinin payının %0'dan %50'ye ya da %49'dan %50'ye ve hatta % 50'den daha yüksek bir orana çıkmasını sağlayan pay devirleri BDDK izni olmaksızın pay defterine kaydolunmaz. Bu hükme aykırı olarak pay defterine yapılan kayıtlar hükümsüzdür. Oy hakkı edinilmesi ile hisselerin rehnedilmesinde de bu hüküm uygulanır. Aynı şekilde yönetim veya denetim kurullarına üye belirleme imtiyazı veren veya intifa hakkı tanınan hisse senetlerinin devri, yukarıdaki oransal sınıra bakılmaksızın Kurulun iznine tabidir. Şirket sermayesinin % 50 veya daha fazlasına sahip olan *tüzel kişilerin* sermayesinin çoğunluğunun (% 50 veya fazlasının) veya yönetim veya denetim kurullarına üye belirleme imtiyazı veren veya intifa hakkı tanınan hisse senetlerinin el değiştirmesi de BDDK'nın iznine tabidir. Görüldüğü üzere Yönetmelik ile VYŞ'ye hakim ortak olmak BDDK iznine tabi tutulmuş, bu durumu etkileyebilecek her türlü pay devri sıkı denetim altına alınmıştır.

Ancak, VYŞ'nin hakim ortaklarının payları haricindeki hisse senetlerinin BDDK izni olmadan tedavülünde bir sakınca bulunmamaktadır. Buna göre hisselerinin en fazla % 49'unu halka arz eden bir VYŞ'nin bu hisse senetleri için tedavül kabiliyetini sınırlayan bir durumun olmaması gerekmektedir. Ancak bir kişinin %50'lik oranı ikincil piyasadan satın aldığı hisseler ile aşması ihtimali de göz önüne alındığında hisse senedi alım satım işlemlerinin sıhhati sorgulanabilir düzeye gelecektir. Şöyle ki, hisselerini ikincil piyasada satan bir yatırımcının bu hisselerin iktisabı sonucu bir kişinin payının % 50'nin üzerine çıktığını bilmesi mümkün değildir. Böyle bir durumda hisse devrine BDDK'nın izin vermemesi nedeniyle satış işleminin iptali yeni sorunlar doğuracaktır. Bu kapsamda VYŞ'nin hisse senetlerinin halka arzının ancak bir kişinin tek başına şirket sermayesinin %51'ine sahip

olması suretiyle yapılmasının uygun olduğu düşünülmektedir. Bu durumu değiştirecek pay devirlerinin ise ancak blok satış halinde yapılmasını zorunlu tutan, yani halka açılacak VYŞ'lerin sermayelerinin mutlaka en az %51'inin bir kişide bulunacağı garantisini içeren bir düzenleme yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Bütün bunların yanında, şirket kredilerinin konu edildiği varlığa dayalı menkul kıymet ihracında krediden elde edilmesi beklenen nakit girişinin sağlanmaması durumunda VDMK sahibine söz konusu şirketin hissesini alma opsiyonu veren bir hibrit menkul kıymetin sorunlu varlıkların sermaye piyasası aracılığıyla elden çıkarılmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Daha önce KAMCO'nun doğrudan satış şeklinde tasfiye ettiği sorunlu varlıklara benzer şekilde; yatırımcılar tarafından ilgi duyulan, marka ve isim değerine sahip ve likidite açısından sorun yaşamakla birlikte sorunu çok çabuk şekilde atlatabilecek şirketlerin kredilerinin ödemede temerrüt oluşması halinde VDMK sahibine hisse senedi ile değiştirme opsiyonu veren bir VDMK ihracına konu edilmesi halinde yatırımcılar için cazip sermaye piyasası enstrümanları ihracı ile VYŞ'lerin sorunlu varlıklarının risklerinin yatırımcılara aktarılması mümkündür.

Ancak Türkiye Ekonomisi'nin mevcut şartları altında, özel sektör tarafından hisse senedi dışında menkul kıymet ihracının son 5 yıldır tamamen durduğu, hisse senetlerinin halka arzının ise makroekonomik gelişmelere sıkı sıkıya bağlı olduğu göz önüne alındığında bu tür bir menkul kıymetin piyasa tarafından talep göreceğini ve ihracın başarılı olacağını söylemenin fazlaca iyimser bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

7. TÜRKİYE'NİN EKONOMİK GÖRÜNÜMÜ VE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNİN BU PANORAMADAKİ YERİ

7.1. Ekonominin Panoraması

TMSF hariç bankacılık kesimi bilançosu Ek/2'de verilmektedir. Buna göre 31.12.2003 tarihi itibarıyla TMSF hariç bankacılık sektöründeki mevduatın tüm kaynaklar içindeki payı % 62,3 olup bunun yarısını döviz tevdiat hesapları oluşturmaktadır.

30.04.2004 tarihi itibariyle mevduatın vadesine göre dağılımı ise aşağıdaki tabloda verilmektedir:

Tablo: 1 Mevduatın Vadesine Göre Dağılımı						
Mevduat	Vadesiz	1 Aya Kadar	3 Aya Kadar	6 Aya Kadar	6 Aydan Uzun	Toplam
Türk Lirası	16,44%	21,19%	43,61%	7,47%	11,29%	100,00%
Döviz	21,60%	31,56%	29,99%	8,51%	8,34%	100,00%
Toplam	18,71%	25,75%	37,62%	7,93%	9,99%	100,00%

KAYNAK: TCMB

Tablodan da anlaşılacağı üzere toplam mevduatın % 82,08'i vadesiz ve 3 aydan kısa vadeli mevduattan oluşmaktadır. Yabancı kaynakların toplam kaynaklar içinde % 85 gibi yüksek bir orana sahip olması, bunun 62,3 puanlık kısmının yalnızca mevduattan oluşuyor olması ve mevduatın önemli bir kısmının 3 aydan kısa vadede istenebilir duruma gelmesi ihtimali bankaların mali yapısının kırılganlığını ve dış etkilere açık olduğunu göstermektedir.

Yine 2003 yılının Aralık ayı itibariyle TMSF hariç bankacılık kesimi bilançosu incelendiğinde mevduatın krediye dönüşme oranının % 43,33 olduğu görülmektedir. Yani bankacılık kesiminin topladığı 100 liralık mevduatın yalnızca 43 lirası kredi olarak verilmektedir. Mevduatın krediye dönüştürme oranının düşük olması, sektörde gerçek anlamda bankacılık faaliyetlerinin sürdürülmesi yerine reel sektörden daha az riskli olan devlete borç verilmeye devam edildiğini göstermektedir. Nitekim TMSF hariç bankacılık kesiminin aktif yapısının %19'unu Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler, %11,7'sini Alım Satım Amaçlı Menkul Değerler %11,3'ünü ise Satılmaya Hazır Menkul Değerler oluşturmaktadır. Bu menkul değerlerin % 88,42'sini tahviller, %9,79'unu bonolar, % 0,07'sini vadesi gelmemiş bonolar, %0,92'sini hisse senetleri, %0,44'ünü yatırım fonu katılma belgeleri ve %0,36'sını da kıymetli madenler ve diğer menkul kıymetler oluşturmaktadır (www.tcmb.gov.tr).

Aynı tarih itibariyle toplam menkul kıymet stoku ise aşağıdaki tabloda verilmektedir. Buna göre 2003 yılı sonu itibariyle özel sektör tarafından ihraç edilmiş hisse senedi dışında bir menkul kıymetin

bulunmaması TMSF hariç bankacılık kesiminin aktifinde bulunan tahvil ve bonoların tamamının (%98,21) kamu borçlanma senetlerinden oluştuğunu göstermektedir.

Tablo: 2 Menkul Kıymet Stoku										
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
I.ÖZEL SEKTÖR MENKUL KIYMETLERİ	18,0	19,7	13,4	13,3	13,9	14,0	15,7	7,9	8,0	8,4
Hisse Senedi	15,0	14,9	12,9	12,9	13,8	14,0	15,7	7,9	8,0	8,4
Tahvil	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansman Bonosu	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
VDMK	2,7	4,5	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Banka Bonosu-Bank. Garantili Bono	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
KZOB	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Gayrimenkul Sertifikası			0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
II.KAMU KESİMİ MENKUL KIYMETLERİ	82,0	80,3	86,6	86,7	86,1	86,0	84,3	92,1	92,0	91,6
Devlet Tahvili	31,9	34,2	38,0	50,8	42,2	72,6	78,7	76,6	68,8	79,0
Hazine Bonosu	41,7	42,1	46,4	33,8	42,7	11,9	4,7	15,0	22,6	11,9
Gelir Ortaklığı Senedi	2,8	0,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Döviz End.Senetler	5,6	1,5	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Özelleştirme Tahvili		1,7	1,6	2,1	1,3	1,4	0,9	0,5	0,7	0,8
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Buna göre TMSF hariç bankacılık kesimi toplam aktiflerinin %27'sini verilen krediler oluştururken %41,25'i (%42 x %98,21) kamu borçlanma senetlerinden oluşmaktadır. Yani kamu kesimine verilen borç özel sektöre açılan krediden fazladır.

Tablo: 3 Seçilmiş Ülkelerdeki Bankacılık Sektörü Bilanço Oranları (%)								
	Krediler/Toplam Aktif				Mevduat/Toplam Aktif			
	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001
Almanya	51	49	48	47	44	44	42	43
Amerika (*)	64	64	65	63	67	66	66	66
Japonya (*)	66	66	60	62	76	78	74	78
Kore (*)	45	50	51	53	60	63	68	70
Meksika (*)	65	59	59	54	70	70	66	71
Yunanistan (*)	36	37	44	48	78	68	64	64
Ortalama	52	52	52	52	57	56	55	57
Türkiye	35	27	30	20	62	63	59	67

Kaynak: AKBULAK ve Başk. 2004:Tablo 86

(*) Tablodaki işaretli veriler ilgili ülkelerdeki ticari bankalara ait istatistikler olup, bunların dışındaki ülke istatistikleri tüm bankalar bazındadır.

Dünya örneklerinin de göz önüne alındığı Tablo 3'ten de anlaşılacağı üzere, Kore'de kredilerin bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğü içindeki payı 1998-2001 döneminde %45-%53 oranları arasında nispeten istikrarlı bir şekilde gerçekleşmişken, Türkiye'de 1998 yılında aktifin %35'i kredilerden oluşmasına rağmen bu oran giderek düşmüş ve 2001 yılında %20 olarak gerçekleşmiştir. TMSF hariç bankacılık kesiminin bilançosuna bakıldığında ise bu oranın (2002 yılında %23,59 ve) 2003 yılında % 27'ye yükseldiği görülmektedir. Ancak bu bile 1998-2001 yılları için seçilmiş ülkeler ortalaması sayılabilecek %52 oranının neredeyse yarısıdır.

Aynı tablodan türetilmiş olarak Kore'de, Türkiye'de ve seçilmiş ülkeler ortalamasında mevduatın krediye dönüşme oranının incelediğimizde ise ortaya çıkan sonuç aşağıda verilmektedir:

Tablo: 4 Kredi/Mevduat Oranı				
	1998	1999	2000	2001
Kore	75,00%	79,37%	75,00%	75,71%
Türkiye	56,45%	42,86%	50,85%	29,85%

Buna göre, 1997 yılında yaşanan devalüasyondan sonra bile Kore'de toplanan mevduatın yaklaşık %75'i kredi olarak verilmeye devam ederken Türkiye'de bu oran 2001 krizinde %50,85'ten %29,85'e düşmüştür. Bu, Türk bankacılık sektörünün reel sektör üzerindeki zaten güçsüz olan fon sağlama ilişkisinin daha da kötüye gittiğinin göstergesidir. Bu tabloda ayrıca, Türk Bankacılık Sisteminin mevduatı kredi vermek amacıyla kullanmadıkları da görülmektedir. Şöyle ki, Kore'de bankacılık sektörü, krize rağmen kredi hacmini kısmayarak istikrarlı bir şekilde kredi vermeye devam ederken Türkiye'de zaten düşük olan kredi hacminin yaşanan likidite krizi ile birlikte iyice daraldığı göze çarpmaktadır. Toplanan mevduatın nerede toplandığı sorusunun cevabı ise yukarıda da belirtildiği üzere kamu borçlanma senetleridir.

Bankaların yabancı kaynak ağırlıklı çalışması ve bu kaynakların önemli bir kısmının 3 aydan daha az sürede istenebilir duruma gelen mevduattan oluşması, bankaların topladığı bu mevduatın yalnızca %43'ünü kredi olarak reel sektöre aktarması ve yaklaşık %41,25'ini hazineye borç olarak vermesi Türkiye'de bankacılık sektörünün asıl faaliyeti ile uğraşmadığı, bir anlamda tasarruf sahipleri ile Hazine arasında komisyonculuk yaptığını göstermektedir. Bu durum varlık yönetim şirketinin sağlıklı işlemesi için gerekli olan güçlü kökenli bir ekonominin mevcut olmadığının bir göstergesidir.

Bu tablonun bütünü göz önüne alındığında esasen, kaynakları mevduat ağırlıklı ve mali bünyesinin sağlığı makro ekonomik istikrara son derece bağlı, reel sektöre kaynak aktaramayan, gerçek bankacılık faaliyetlerini yerine getiremeyen bir bankacılık sektörü ile karşı karşıya olduğumuzu söylemek mümkündür.

Nitekim aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere bankaların faiz gelirleri içinde kredilerden sağlanan faiz gelirlerinin payı son 23 yıldır

sürekli düşerken çoğunluğunu kamu borçlanma senetlerinin oluşturduğu menkul değerler cüzdanından sağlanan gelir giderek artmaktadır.

Yıllar	Kredilerden Alınan Faiz/Top. Faiz Gelirleri	Menkul Değerler Cüzdanı/Top. Faiz Gelirleri	Yıllar	Kredilerden Alınan Faiz/Top. Faiz Gelirleri	Menkul Değerler Cüzdanı/Top. Faiz Gelirleri
1980	95,15	4,81	1992	64,02	23,06
1981	99,43	0,51	1993	63,68	25,58
1982	99,85	0,12	1994	61,71	22,99
1983	99,84	0,12	1995	62,80	23,88
1984	99,88	0,08	1996	60,61	24,51
1985	100,00	0,00	1997	61,25	21,92
1986	69,01	17,78	1998	46,59	22,25
1987	69,64	15,21	1999	37,16	24,74
1988	69,77	19,14	2000	38,01	19,39
1989	65,14	22,63	2001	29,20	38,37
1990	69,19	20,40	2002	24,35	62,05
1991	67,36	21,11	2003	25,57	60,74

Kaynak: AKBULAK ve Başk. 2004:Tablo 66.

Burada bankalar tarafından dağıtımı yapılan fonlar için devletin özel sektörle olan ciddi rekabetini göz ardı etmek mümkün değildir. Türkiye'deki toplam menkul kıymet stoku içerisinde kamu borçlanma senetlerinin oranı %91,6'dır. Devletin sermaye piyasasında bu denli büyük fon toplaması özel sektör tarafından ihraç edilen menkul kıymetleri dışlama etkisi doğurmaktadır. Sermaye piyasasından doğrudan, aracısız olarak fon bulamayan şirketler için

ise tek fon kaynağı olarak bankacılık kesimi kalmaktadır. Bankacılık kesiminde meydana gelen bir olumsuzluğun hızla reel sektöre yansımaları önlemek için kaynak kullanımında sermaye piyasasının kullanımını artırmak gerekmektedir. Bu da ancak dışlama etkisinin bertaraf edilmesi, dolayısıyla kamu kesimi borçlanma gereğinin düşürülmesi ve kamu harcamalarının kısılması ile mümkündür.

Öte yandan, 2000 yılının Ekim ayında, yani krizden hemen önce bankacılık sektöründeki kredi dağılımına bakıldığında (Ek/3) toplam kredilerin %14,8'inin tekstil ve tekstil ürünleri sanayi grubuna, %12,9'unun toptan ve perakende ticaret ve komisyonculuk, motorlu araç ve yedek parça satış ve servis hizmetleri grubuna, %11,1'inin gıda meşrubat ve tütün sanayi grubuna, %8,5'inin inşaat sektörüne, %5,1'inin ise taşımacılık depolama ve haberleşme grubuna açıldığı görülmektedir.

2004 yılının Mart ayında ise durum şöyledir (Ek/4). Toplam kredilerden tekstil ve tekstil ürünleri sanayi grubuna düşen pay %11,1, toptan ve perakende ticaret ve komisyonculuk, motorlu araç ve yedek parça satış ve servis hizmetleri grubuna düşen pay %10,0, gıda meşrubat ve tütün sanayi grubuna düşen pay %6,4, inşaat grubuna düşen pay %5,6 ve taşımacılık depolama ve haberleşme grubuna düşen pay %5,3 olarak gerçekleşmiştir. Burada dikkat çeken nokta bankaların konut, otomobil, kredi kartı vb kredilerden oluşan bireysel kredilere ağırlık vermelerine rağmen tekstil sanayiine olan ilgilerinin devam ettiğidir.

Toplam banka kredileri içinde tekstil sanayiine açılan kredilerin ağırlığında %3,7'lik bir düşüş olmasının ise bankaların gelecekte yaşayabilecekleri bir geri ödeme sıkıntısını atlatabilmeleri konusunda yeterli olup olmadığı tartışmalıdır. Zira 1994 yılında imzalanan GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) anlaşması ile 2005 yılından itibaren ticaret kotalarının kalkması söz konusudur. Buna göre Çin mallarının iç pazarda "düşük katma değerli ve ucuz fiyatlı" ürün yapan tekstil firmalarıyla rekabeti gündeme gelecektir. Bu rekabetin boyutları ayrı bir çalışma konusu olmakla birlikte Dış Ticaret Müsteşarlığı verilerine göre tekstil ve tekstil ürünlerinin (dokumacılık ürünleri ve hazır giyim) Türkiye'nin toplam ihracatındaki payının 2003 yılı sonu itibariyle %32,3 olması (Ek/5) 2005 yılında Çin'in yaşatacağı yıkıcı rekabet sonucu dış ticaret açığının üzerinde artırıcı etkiye sahip

olacaktır. Kurdaki dalgalanmanın Merkez Bankası'nın müdahalesi ile atlatılabilecek boyuttan daha büyük olması durumunda ise Türk Lirası'nın değer kaybının söz konusu olması beklenmektedir. Bu durumda bankaların hem yabancı para cinsinden borçlanmaları nedeniyle oluşan kur farkı hem de tekstil sektörüne açtıkları kredilerin geri dönüşünde sorunlar yaşanmasının muhtemel olması nedeniyle yeni bir krize girmeleri söz konusu olabilecektir. Kredilerin çeşitlendirilmediği ve riskli sektörlerden özellikle kaçılmadığı durumda ise 2005 yılında sermaye kaybına uğrayan bankalar için sorunlu varlıkların alınması için bir varlık yönetim şirketinin acilen kurulup faaliyete başlaması elzem görülmektedir. Ancak mevcut şartlar altında bir varlık yönetim şirketinin kurulabilme koşullarına aşağıdaki bölümde değinilmektedir.

7.2. Varlık Yönetim Şirketi Sorunlu Varlıkları Tasfiye Edebilir mi?

Mevcut koşullar altında Türkiye'de Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bünyesinde birikmiş olan sorunlu varlıkların tasfiyesi için bir model varlık yönetim şirketi oluşturabilmenin ve bu yolla sektördeki sorunlu varlıkların tasfiyesinin mümkün olmadığı düşünülmektedir.

İlk olarak, başarılı bir kriz yönetimi ve varlık tasfiyesi uygulayabilen Güney Kore örneğini dikkate aldığımızda 1997 yılında yaşanan devalüasyondan sonra Kore'de bankalara sağlanan likidite desteğinin toplam 46,4 milyar ABD Doları olduğu görülmektedir (TBB. 2001:3). Bu oran 2001 yılında 427 milyar ABD Doları olan Kore gayri safi milli hasılasının (GSMH) %10'u seviyesindedir (TSPAKB. 2004:1). Türkiye'de ise 2003 yılının Ekim ayında yayınlanan 7. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Gelişme Raporu'nda, T. İmar Bankası T.A.Ş. rakamları hariç olmak üzere bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasının toplam maliyetinin 47,2 milyar ABD Doları olduğu ifade edilmiştir (BDDK. 2003:7). Bu rakam 2003 yılı GSMH'nin (yaklaşık 256 milyar ABD Doları) %28'ine eşittir.

Bu kapsamda, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu sorunun Kore'de yaşananlardan daha büyük olduğu belirtilmelidir. Zira bankacılık sektöründe yaşanan kriz nedeniyle sektörün yeniden yapılandırılması için gayri safi milli hasılasının Kore'ye nazaran çok daha büyük bir kısmına eşdeğer tutarda kaynağın bu sektöre

aktarılması, kamunun yine bankacılık sektöründen borçlanmak zorunda kalacağı ve dışlama etkisi ile özel sektörün borçlanma maliyetlerinin krizden sonra da yükseltmeye devam edeceği anlamına gelmektedir.

Nitekim aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere, iç borç stokunun GSMH'ya oranı, özellikle 2001 yılından itibaren toplam GSMH'nin yarısından fazlasını kapsamaktadır. 2001 yılından bu yana bankalara aktarılan kaynağın iç borç artışı olarak sisteme geri döndüğü bu tabloda görülmektedir.

Tablo: 6 İç Borç Stoku ve GSMH İlişkisi			
Yıllar	İç Borç (Milyar TL)	GSMH (Milyar TL)	Oran (%)
1996	3.315.388	14.978.067	22,13
1997	6.632.881	29.393.262	22,57
1998	11.692.709	53.518.332	21,85
1999	23.005.048	78.282.967	29,39
2000	36.420.626	125.596.129	29,00
2001	122.157.263	176.483.953	69,22
2002	149.869.694	275.032.366	54,49
2003	194.386.703	356.680.888	54,50

KAYNAK: Hazine, DPT

Sadece el konulan bankalara aktarılan ve 7. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Gelişme Raporu'nda 47,2 milyar ABD Doları olarak ifade edilen kaynak, GSMH'nin yaklaşık %18'ini oluşturmaktadır. Buna göre devlet bir yandan ödemeler sisteminin rahatlaması için bankalara kaynak aktarırken, diğer yandan da sağlam bankalardan sağladığı kaynak ile borçlanma maliyetlerini artırmak suretiyle diğer sektörlerin çalışamaz hale gelmelerine neden olmaktadır.

Öte yandan, Kore'de ABD Doları bazında GSYİH rakamları baz alındığında, 1980-2002 yılları arasındaki 22 yıllık dönemde Kore

ekonomisinin yıllık ortalama büyüme hızı %9,7 olarak gerçekleşirken aynı dönemde Türkiye ekonomisinin yıllık ortalama büyüme hızı %4,5'te kalmıştır. 1990 yılı baz alınır, son 12 yılda Güney Kore ekonomisi yıllık %5,4 oranında büyümüş, Türkiye ise %1,5'lik bir büyüme ortalaması tutturabilmiştir (TSPAKB. 2004:1). Büyüme oranındaki bu istikrar Kore'de bankaların sorunlu varlıklarının satışını kolaylaştırmış, bu varlıklara karşı piyasadan talep oluşmasına neden olmuştur. İşte, Kore varlık yönetim şirketinin başarılı olmasının altında yatan esas neden krizin etkilerinin makroekonomik anlamda çabuk atlatılacağı beklentisidir. KAMCO bünyesinde biriken ve kriz nedeniyle iskontolu olarak satın alınmış olan sorunlu varlıkların kriz sonrası dönemde değerinin artacağı beklentisi bu varlıkları yatırımcılar için talep edilebilir hale getirmiştir.

Oysa, Türkiye'de son 12 yıldır ortalama %1,5 olarak gerçekleşmiş büyüme oranı ve devletin para ve sermaye piyasasındaki ezici hakimiyeti sonucu zaten kredi bulmakta zorlanan özel sektör firmalarından olan sorunlu alacaklar yatırımcılar tarafından ciddi bir talep görmemiş, en azından sunulan teklifler TMSF tarafından cazip bulunmamış ve 26 Eylül 2003 tarihinde başlayan alacak satışı süreci sonuçlandırılmamıştır. Oysa, menkul kıymet stoklarına ilişkin yukarıdaki Tablo 2'den de anlaşılacağı üzere özel sektörün tahvil veya bono ihracı yoluyla borçlanması son 5 yıldır vaki değilken zaten kriz nedeniyle ödeme güçlüğü içindeki şirketlerin borçlarının devralınması için varlığın nominal değerinde çok ciddi bir düşüşün göze alınması gerekmektedir.

Ancak, bu noktada varlık değerinde oluşacak bu ciddi düşüşü göze alabilecek yetkililerin de çeşitli düzenlemelerle korunması gerektiğinin altını çizmekte fayda bulunmaktadır. Zira, sorunlu bir varlığın nominal değerinin altında bir fiyatla devredilmesi ekonomik anlamda ne kadar doğru bir yaklaşım olursa olsun, varlığın değerinde meydana gelen buharlaşma, yani borcun karşısında bu değeri karşılayamayacak bir varlık ya da nakit girişinin bulunması satışın bu değer üzerinden yapılması durumunda eleştiri kaynağı olacaktır. Kamu adına varlık satışını yönetenlerin mutlaka bu işlemlerden dolayı ortaya çıkan suçlamalardan korunması ve bunun mutlaka yasal düzenlemelerle yapılması gerekmektedir.

Bütün bunların yanında varlık yönetim şirketlerinin kuruluşunu geciktiren ve hatta gereksiz kılan bir başka unsur, 4743 sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un hükümleri çerçevesinde bankalarla imzalanan anlaşmaların 2003 Eylül sonu itibariyle toplam 226 adet firmanın borçlarını yeniden yapılandırmasıdır. Bu kapsam dahilinde yeniden yapılandırılan toplam borç tutarı 5,1 milyar ABD Dolarıdır (BDDK. 2003:8). Bu anlaşmaların vadelerinin 6-15 yıl arasında değiştiği düşünüldüğünde, özel sektörün bir bölümünün mevcut faaliyetlerini devam ettirmenin yanı sıra, önümüzdeki on yıl boyunca borçlarını ödemek için çalışacağı, üstelik bu çalışma süresinde dünyadaki muadilleri ile rekabet etmek zorunda kalacağı, bu süreç içerisinde sermaye birikiminin aksaması nedeniyle teknolojik gelişmeye ve kendini yenilemeye uzak kalacağı ve bu durumun özel sektör bakımından kırılganlığı artıracığı söylenebilir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Varlık yönetim şirketleri bankacılık sektörünün sorunlu aktiflerini rehabilite edecek, en azından sektör dışına çıkararak bankaları alacak tahsili ile uğraşmaktan kurtaran, kendi işlerini yapmaya imkân sağlayan bir role sahiptirler. Ancak, bankacılık sektöründe krizin baş göstermesi üzerine bazı ülkelerde başarılı ile uygulanmasının sebebi bu ülkelerin ekonomilerinin güçlü bir temele dayanmaları ve mali piyasalardaki kırılganlığın geçici bir süre için baş göstermesidir.

Ülkemizde sektörün sorunlu aktiflerinin bir varlık yönetim şirketi tarafından eritilmesi, her şeyden önce sektörün kendi hatalarından kaynaklanan sorunlu aktiflerin toplam sorunlu aktif stokunun içinde önemli bir yere sahip olması ve pazarlanabilir sorunlu aktif toplamının düşük olması dolayısıyla nedeniyle mümkün gözükmemektedir. Özellikle TMSF bünyesindeki sorunlu aktiflerin önemli bir kısmı hakim ortağın bankayı zarara uğratması sonucu ortaya çıkmış olup bunların tahsili için izlenen yol borçlu hakim ortak ile anlaşmaya gitmek yönündedir.

Öte yandan, özellikle TMSF bünyesindeki sorunlu aktiflerin iskonto edilerek satışı için kamu adına varlık satışını yönetenlerin mutlaka bu işlemlerden dolayı ortaya çıkabilecek suçlamalardan

korunması ve bunun mutlaka yasal düzenlemelerle yapılması gerekmektedir.

Bankaların borçluları ile yaptığı finansal yeniden yapılandırma anlaşmaları sonucunda bankalar için sorunlu varlıkların tespiti ve banka bünyesinden ayıklanması imkansız hale gelmekte, aynı zamanda anılan sebeplerle gelecekte oluşması muhtemel bir geri ödeme riskinin yatırımcıların bilgisi haricinde banka mali tablolarında yer almaya devam etmesi ve banka mali tablolarının gerçeği yansıtmaması söz konusu olmaktadır. 4743 sayılı Kanun'un bankalara bir tür yasal açıdan bilanço makyajlama imkanı veren hükümlerinin bu çerçevede yapılandırılan borçların mali tablolarda karşılık ayrılarak izlenmesi ve anlaşma kapsamında borç taksitleri ödendikçe ayrılan karşılığın iptal edilmesinin banka mali tablolarının güvenilirliği açısından daha doğru olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, el konulan bankalardan devralınan sorunlu varlıkların bir varlık yönetim şirketinin faaliyeti için yeterli varlık havuzu oluşturduğu ülkemizde genel makroekonomik koşullar ve tüm ekonomik sistem göz önüne alındığında TMSF bünyesinde biriken bu varlıkların aslında bankacılık sektörünün rekabet yapısının bir ürünü olduğu, takip ve tahsilinin ancak *önemli kayıplar verilmek suretiyle* yapılabileceği ve bu nedenle efektif olarak işleyebilecek bir varlık yönetim şirketinin kurulması için uygun koşulların oluşmamış olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

I. Kitaplar

BANKS, ERİK

1993 Volatility and Credit Risk in the Capital Markets Probus Publishing Company USA

CHORAFAS, Dimitris N.

1994 Off-Balance Sheet Financial Instruments, Probus Publishing Company

COLLINSON, Fiona ve Başk

1996 Financial Products: A Survival Guide Euromoney Publications PLC

TOROSLU, M. Vefa

1997 Faktoring İşlemleri ve Muhasebesi Kentbank Yayınları

II. Makaleler

AKSEL, Kaan H.

2002 “Kredi Risklerinin Ölçümünde Kullanılan Temel Yöntemler” Active Finans Dergisi Eylül-Ekim 2002 S.22-28

ALTAY, İsmail

2003 “Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluşu, İşleyişi, BDDK ile İlişkisi ve Bu Şirket Modelinin Sağladığı Avantajlar” Active Finans Dergisi Temmuz-Ağustos 2003 S.54-69

ÇOLAK, Ömer Faruk

2001 "Finansal Kriz ve Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Programı Üzerine Bir Eleştiri" Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt:3 Sayı:2 S.15-30

KOÇ, Selman

2002 "Bankaların Yeniden Sermayelendirilmesi Sürecinin Düşündürdükleri" Active Finans Dergisi Eylül-Ekim 2002 S.56-63

KOZANOĞLU, Hayri

2000 "Yükselen Ülkelerin Banka Sorunu" NTV MAG Aralık 2000, Sayfa 74-77

<http://www.haberbilgi.com/haber/ekonomi/ntm-0012/banka.html>

YILDIRIM, Oğuz

2004 "Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma ve Düzenlemeler" Finans-Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Mart 2004 Sayı 480 S.39-50

III. Raporlar

AYDIN, Aydan ve Başk.

2000 "Bankacılıkta Mali Bünye Sorunları ve Yeniden Yapılandırmada Ülke Uygulamaları" Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu

BDDK

2003 Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Gelişme Raporu-VII

ERDÖNMEZ, Pelin Ataman

2000 “Brezilya’da Banka Yeniden Yapılandırması ve Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi” Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu

ERDÖNMEZ, Pelin Ataman ve Başk

2000 “Bankacılıkta Mali Bünye Sorunları ve Yeniden Yapılandırmada Ülke Uygulamaları” Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu

ERDÖNMEZ, Pelin Ataman ve Başk

2001a “Seçilmiş Ülkelerde Borç Yeniden Yapılandırması Uygulamaları” Türkiye Bankalar Birliği

2001b “İsveç Bankacılık Krizi ve Bankacılık Sisteminin Yeniden Yapılandırılması” Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu

KAMCO

2003 Korea Asset Management Corporation, 2003 Annual Report

KANG, Chungwon

2003 From the Front Lines at Seoul Bank: Restructuring and Reprivatization IMF Working Paper

LONG, Wan Sin

2001 “The New Basel Capital Accord and its Supervisory Inspirations” AMCM Quarterly Bulletin October 2001 S.21-52

MESUTOĞLU, Berk

2001 “Sorunlu Aktiflerin Varlık Yönetimi Şirketlerince Tasfiyesi-Ülke Örnekleri, MSPD Çalışma Raporları:2001/3, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

TBB

2001 "Bankacılık Krizlerinin Çözümü ve Banka Yeniden Yapılandırmasında İzlenen Temel Politika ve Uygulamalar -Meksika ve Kore Deneyimlerinin Karşılaştırması" Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu

TBB

2004 "Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Seçilmiş Ülkelerde Kredi Sınıflandırması ve Karşılık Ayırma Uygulaması" Türkiye Bankalar Birliği

TSPAKB

2004 Güney Kore ve Türkiye Sermaye Piyasaları Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği

IV. Diğer

ACAR, Aclan

2000 "Problem Varsa Kol Kesilir" Aktüel Para Dergisi, Sayı 313, S. 22-23

AKBULAK, Yavuz ve Başk

2004 Kayıp Yıllar Türkiye'de 1980'li Yıllardan Bu Yana Kamu Borçlanma Politikaları ve Bankacılık sektörüne Etkileri, Yayımlanmamış Çalışma (Bankalar Yeminli Murakıpları Vakfı Ekonomik Araştırma Yarışması Övgüye Değer Eser Ödülü)

DUVAN, Berke

2001 Türk Bankacılık Siteminde Tahsili Gecikmiş Alacakların Tasfiyesi ve Şirket Borçlarının Yeniden Yapılandırılması, T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Uzmanlık Tezi, Ankara

UÇAK, Nizamettin

2004 “Gelecekteki Nakit Akımlarına Dayalı Menkul Kıymetleştirme” SPK Yayınları No:145 Yeterlik Etüdüleri 15. Dönem Cilt 2 S.563-619

ÖZKARAGÖZ, Aygöl

2004 “Bankalarda Sermaye Yeterliliği, Yabancı Sermaye ve Büyüme”, Görüş, Cumhuriyet Gazetesi, 01.05.2004

İnternet siteleri

www.garanti.com.tr

www.hazine.gov.tr

www.tcmb.gov.tr

www.bddk.org.tr

www.tbb.org.tr

www.danaharta.com.my

www.kamcoor.kr

www.ntvmsnbc.com

<http://www.pwcloansales.com>

www.milliyet.com.tr

www.internationaltaxreview.com

<http://www.oecd.org/dataoecd/30/9/1939376.pdf>

<http://www.abchukuk.com>

http://www.watsonwyatt.com/europe/pubs/insurancefinancial/articles/2001_05_03.asp

EK - 1 TMSF BÜNYESİNE DEVREDİLEN BANKALAR VE MEVCUT DURUMU

Birleştirilen Bankalar

Bankalar	Devir Tarihi	Mevcut Durumu
Egebank	21 Ara.99	6.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Yurtbank	21 Ara.99	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Yaşarbank	21 Ara.99	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Bank Kapital	27 Ekim.00	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Ulusal Bank	28 Şub.01	17.04.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
Interbank	07 Oca.99	15.06.2001'de Etibank ile birleştirilmiştir.
Esbank	21 Ara.99	15.06.2001'de Etibank ile birleştirilmiştir.
İktisat Bankası	15 Mar.01	Bankacılık lisansı 07.122001 itibarıyla kaldırılmış ve tasfiye süreci başlatılmıştır. Daha sonra 04.04.2002'de Genel Kurulda alınan karar ile tasfiye kaldırılarak Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
Kentbank	09 Tem.01	Bankacılık lisansı 28.12.2001 itibarıyla kaldırılmış ve tasfiye süreci başlatılmıştır. Daha sonra 04.04.2002'de Genel Kurulda alınan karar ile tasfiye kaldırılarak Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
EGS Bank	09 Tem.01	Bankacılık lisansı 18.01.2002 itibarıyla kaldırılmış ve aynı tarih itibarıyla Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
Etibank	27 Eki.00	Bankacılık lisansı 28.12.2001 itibarıyla kaldırılmış ve tasfiye süreci başlatılmıştır. Daha sonra 04.04.2002'de Genel Kurulda alınan karar ile tasfiye kaldırılarak Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
Toprakbank	30 Kas.01	Bankacılık lisansı 30.09.2002 itibarıyla kaldırılmış ve aynı tarih itibarıyla Bayındırbank ile birleştirilmiştir.

Satılan Bankalar

Bankalar	Devir Tarihi	Mevcut Durumu
Bank Ekspres	12 Ara.98	30.06.2001'de Tekfen Grubuna satılmıştır. 26.10.2001 tarihinde Tekfenbank ile birleştirilmiştir.
Demirbank	06 Ara.00	20.09.2001'de HSBC Bank PLC' ile hisse devir sözleşmesi imzalanmış, fiili hisse devri 30.10.2001'de gerçekleştirilmiştir.
Sümerbank	21 Ara.99	Birleşik Sümerbank 09.08.2001'de Oyak Grubuna satılmış, Sümerbank'ın Oyakbank'a devri 11.01.2002 tarihinde tescil edilmiştir. Faaliyetine Oyakbank olarak devam etmektedir.
Sitebank	09 Tem.01	20.12.2001'de Novabank SA ile hisse devir sözleşmesi imzalanmış ve hisse devir işlemi 25.01.2002'de gerçekleşmiştir. Faaliyetine Bank Europa olarak devam etmektedir.
Tarişbank	09 Tem.01	Denizbank A.Ş.'ye devrine ilişkin hisse devir sözleşmesi 21.10.2002 tarihinde imzalanmış olup, fiili hisse devri 25.10.2002 tarihi itibarıyla tamamlanmıştır. Denizbank ile Tarişbank'ın birleşmesi 19.12.2002 tarihinde BDDK tarafından uygun görülmüş, birleşme 27.12.2002 tarihinde tamamlanmıştır.

Tasfiye Sürecindeki Bankalar

T.Ticaret	06 Kas.97	09.08.2002 tarihinde yapılan Olağanüstü Genel Kurul Toplantısında Bankanın Bankası infisah ve tasfiyesine karar verilmiş ve tasfiye kararı 14.08.2002 tarihinde Ticaret Sicili Memurluğunda tescil 19.08.2002 tarih ve 5616 nolu Ticaret Sicil Gazetesinde de ilan edilmiştir. Tasfiye işlemleri devam eden Bankanın 09.04.2003 tarihli Olağanüstü Genel Kurul Toplantısında 14.08.2002 tarihli Tasfiye Bilançosu onaylanmış ve

		yeni tasfiye memurları atanmış, 14.05.2003 tarihinde sözkonusu Genel Kurulda alınan kararlara ihtiyati tedbir konulması nedeniyle tasfiye süreci durmuştur.

TMSF Bünyesinde Bulunan Bankalar

Bayındırbank	09 Tem.01	Varlık yönetimi işlevini yürütecek geçiş bankası olarak yapılandırılmaktadır.
Pamukbank	19 Haz. 02	BDD Kurulunun 31.01.2003 tarih ve 978 sayılı kararı ve TMSF Yönetim Kurulunun 31.01.2003 tarih ve 61 sayılı kararıyla Çukurova Grubunun Pamukbank ve Yapı ve Kredi Bankasına olan borçlarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin sözleşme BDDK ve TMSF ile Çukurova Grubu arasında 31.01.2003 tarihinde imzalanmıştır. Satış süreci tekrar başlatılan Bankaya son teklif verme tarihi 31.07.2003 olarak belirlenmiş, 31.07.2003 itibariyle Banka için Hussein Nuaman Soufraki ve Finansbank A.Ş. tarafından teklif verilmiştir. Söz konusu teklifler halen değerlendirme aşamasındadır.
İmar Bankası	03.07.2003	BDD Kurulunun 03.07.2003 tarih ve 1085 sayılı kararı ile bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırılmasına, 4389 sayılı Bankalar Kanununun 14 üncü maddesinin (3) numaralı fıkrası hükmü uyarınca karar verilmiştir. Ödeme planının uygulamaya konulması, tasfiye sürecinin süratle tamamlanması, kamuya olan maliyeti azaltmaya yönelik takibat süreçlerinin sonuçlandırılması, sorumlulara gerekli cezai müeyyidelerin uygulanması öncelikli olarak çözümlenmesi hedeflenmektedir.

EK - 2 TMSF HARİÇ BANKACILIK SEKTÖRÜ BİLANÇOSU

ARALIK 2003	TP (MİLYAR TL)	YP	TOPLAM
Nakit Değerler	986.282	1.000.120	1.986.402
Merkez Bankasından Alacaklar	1.336.165	1.614.133	2.950.298
Para Piyasalarından Alacaklar	7.757.450	1.052.009	8.809.459
Bankalardan Alacaklar	2.138.070	12.546.857	14.684.927
Alım-Satım Amaçlı Menkul Değerler (Net)	15.168.796	13.326.468	28.495.264
Satılmaya Hazır Menkul Değerler (Net)	12.942.108	14.415.617	27.357.725
Zorunlu Karşılıklar	2.857.682	7.116.085	9.973.767
Menkul Kıymet Ödünç Piyasasından Alacaklar	0	0	0
Ters Repo Alacakları	116.799	41.376	158.175
Krediler	35.743.672	29.770.849	65.514.521
Takipteki Alacaklar (Net) (12-13)	722.506	62.373	784.879
a) Takipteki Alacaklar	7.572.619	230.956	7.803.575
b) Takipteki Alacaklar Karsiliği (-)	6.850.113	168.583	7.018.696
Faiz ve Gelir Tah. Reeskontları	10.376.732	1.991.760	12.368.492
Finansal Kiralama Alacakları (Net)	330	165.696	166.026
İştirakler, Bağlı ve Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (Net)	7.484.521	1.664.634	9.149.155
Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler (Net)	37.124.744	8.902.878	46.027.622
Elden Çıkarılacak Kıymetler (Net)	2.067.300	0	2.067.300
Sabit Kıymetler (Net)	7.994.159	19.426	8.013.585
Diğer Aktifler	3.696.702	413.549	4.110.251
TOPLAM AKTİFLER (1+..+20)-(12+13)	148.514.018	94.103.830	242.617.848
Mevduat	77.800.196	73.378.792	151.178.988
Merkez Bankasına Borçlar	9.621	125.662	135.283
Para Piyasalarına Borçlar	407.812	1.756.728	2.164.540
Menkul Kıymet Ödünç Piyasasına Borçlar	0	0	0
Bankalara Borçlar	2.925.124	22.155.322	25.080.446
Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar	5.720.418	3.495.701	9.216.119

Fonlar	4.503.853	9.394	4.513.247
İhraç Edilen Menkul Kıymetler (Net) (30+31)	1	488.760	488.761
a) Tahviller ve Bonolar	1	488.760	488.761
b) V.D.M.K. ve Diğer İhraç Edilen Menkul Kıymetler	0	0	0
Finansal Kiralama Borçları (Net)	14.970	91.308	106.278
Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler	561.091	989	562.080
Sermaye Benzeri Krediler	214.669	353.152	567.821
Faiz ve Gider Reeskontları	1.751.047	592.435	2.343.482
Karşılıklar	3.697.843	281.387	3.979.230
Diğer Pasifler	3.861.833	2.033.784	5.895.617
TOPLAM (22+..+37)-(30+31)	101.468.478	104.763.414	206.231.892
Ödenmiş Sermaye	12.431.629	99.876	12.531.505
Yedek Akçeler	1.458.354	0	1.458.354
Enflasyon Muhasebesinden Kaynaklanan Sermaye Yedekleri	19.983.013		19.983.013
Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Fonu	105.010	0	105.010
Menkul Değerler Değer Artış Fonu	1.576.668	390.105	1.966.773
Dönem Karı (Zararı)	5.405.489	0	5.405.489
Geçmiş Yıllar Karı (Zararı)	-5.064.188	0	-5.064.188
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR (39+...+45)	35.895.975	489.981	36.385.956
TOPLAM PASİFLER (38+46)	137.364.453	105.253.395	242.617.848
Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülükler	14.531.930	29.805.257	44.337.187
Taahhütler (50+51)	50.650.708	36.293.266	86.943.974
a) Türev Finansal Araçlar	2.750.843	31.483.635	34.234.478
b) Diğer Taahhütler	47.899.865	4.809.631	52.709.496

KAYNAK: BDDK

**EK - 3 FİNANSMAN KONULARINA GÖRE FİRMA BAZINDA
KULLANDIRILAN NAKİT KREDİLER VE TASFİYE OLUNACAK
KREDİLER**

(EKİM 2000, MİLYAR TL)

	NAKİT KREDİLER		TASFİYE OLUNACAK KREDİLER		BRÜT KREDİLER	
	Tutar	(%)	Tutar	(%)	Tutar	(%)
Toptan Ve Per.Tic. Mot. Ar. Srv. Hzm.	3.263.730,3	13,4	166.892,3	7,2	3.430.623	12,9%
Tekstil Ve Tekstil Ürünleri San.	3.238.136,6	13,3	707.148,4	30,4	3.945.285	14,8%
Gıda, Meşrubat Ve Tütün San.	2.769.217,2	11,4	198.920,8	8,6	2.968.138	11,1%
İnşaat	2.041.624,6	8,4	226.577,7	9,7	2.268.202	8,5%
Taşımacılık, Depolama Ve Habereşme	1.192.805,7	4,9	159.588,7	6,9	1.352.394	5,1%
Metal Ana San Ve İşlenmiş Mad. Ürt.	1.050.442,8	4,3	78.652,8	3,4	1.129.096	4,2%
Finansal Aracılık	1.021.780,5	4,2	54.865,2	2,4	1.076.646	4,0%
Tarım, Avcılık, Ormancılık	982.841,8	4,0	45.923,9	2,0	1.028.766	3,9%
Elektrikli Ve Optik Aletler San.	896.749,3	3,7	48.336,9	2,1	945.086	3,5%
Ulaşım Araçları San.	820.353,3	3,4	82.176,0	3,5	902.529	3,4%
Diğer Toplumsal Sos. Ve Kişisel Hizmet.	787.900,0	3,2	34.198,7	1,5	822.099	3,1%
Kimya Ve Kimya Ür. İle Sent. Lif San.	725.749,3	3,0	33.883,5	1,5	759.633	2,9%
Otel Ve Restoranlar (Turizm)	705.999,7	2,9	104.501,1	4,5	810.501	3,0%
Makina Ve Teçhizat San.	678.020,7	2,8	64.587,3	2,8	742.608	2,8%
Diğer Metal Dışı Madenler San.	654.801,9	2,7	46.612,2	2,0	701.414	2,6%
Nükleer Yakıt Raf. Ve Petr. Ür. Köm. Ür.	450.982,8	1,9	27.318,6	1,2	478.301	1,8%
Kağıt Ham. Ve Kağıt Ürnl. Basım San.	418.645,1	1,7	54.475,2	2,3	473.120	1,8%
Başka Yer. Sınıflandırılmamış İm. San.	400.950,8	1,7	6.254,8	0,3	407.206	1,5%

Elektrik Gaz Ve Su Kaynakları	391.813,4	1,6	5.009,4	0,2	396.823	1,5%
Enerji Üretmeyen Madn. Çıkarılması	301.989,2	1,2	32.178,1	1,4	334.167	1,3%
Enerji Üreten Madenlerin Çıkarılması	300.635,7	1,2	21.814,5	0,9	322.450	1,2%
Kauçuk Ve Plastik Ür. San.	281.581,8	1,2	17.206,0	0,7	298.788	1,1%
Emlak Kom., Kiralama Ve İşl. Faaliyet.	278.536,5	1,1	22.209,3	1,0	300.746	1,1%
Deri Ve Deri Ürünleri San.	185.351,7	0,8	43.670,0	1,9	229.022	0,9%
Ağaç Ve Ağaç Ürünleri San.	160.130,6	0,7	28.088,3	1,2	188.219	0,7%
İşçi Çalıştıran Özel Kişiler	104.038,2	0,4	311,6	0,0	104.350	0,4%
Sağlık Ve Sosyal Hizmetler	96.055,2	0,4	2.896,5	0,1	98.952	0,4%
Uluslararası Örgüt Ve Kuruluşlar	45.133,9	0,2	1.522,8	0,1	46.657	0,2%
Eğitim	32.712,0	0,1	2.187,0	0,1	34.899	0,1%
Savunma Ve Kamu Yön. Zor. Sos. GÜv.	12.199,6	0,1	487,9	0,0	12.688	0,0%
Balıkçılık	8.641,7	0,0	7.338,8	0,3	15.981	0,1%
Toplam	24.299.551,9	100,0	2.325.834	100,0	26.625.386	100,0%

Not: Nakdi Krediler Ve Tasfiye Olunacak Krediler, 1211sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 44'üncü Maddesi Çerçevesinde Bankalarca Yapılan Bildirimlerden Derlenmiş Olup, Geçici Rakamlardır.

(*) Firma Bazı Krediler; Kredi Veya Riskleri Toplamı 5 Milyar TL'sinin (Dahil) Üzerinde Olan Ticaret Siciline Kayıtlı Aal Firmalara, Bankalar Ve ÖFK'larınca Tahsis Edilen Kredi Ve Fon Toplamından Oluşmaktadır.

KAYNAK: TCMB

**EK – 4 FİNANSMAN KONULARINA GÖRE FİRMA BAZINDA
KULLANDIRILAN NAKDİ KREDİLER VE TASFİYE OLUNACAK
KREDİLER**
(MART 2004 MİLYAR TL)

SEKTÖRLER	Brüt Krediler		Nakit Krediler		Tasfiye Olunacak Krediler	
		(%)		(%)		(%)
Bireysel Krediler Ve Kredi Kartları	9.115.721,2	12,6	9.097.575,8	13,4	18.145,4	0,4
Tekstil Ve Tekstil Ürünleri San.	7.929.918,7	11,1	6.954.494,6	10,3	975.424,1	21,2
Toptan, Perakende Tic., Komisync.Motorlu Araç Servis Hizm.	7.271.319,8	10,0	6.749.308,8	10,0	522.011,0	11,3
Gıda, Meşrubat Ve Tütün San.	4.645.838,6	6,4	4.190.177,5	6,2	455.661,1	9,9
İnşaat	4.065.034,2	5,6	3.824.444,4	5,6	240.589,8	5,2
Taşımacılık, Depolama Ve Haberleşme	3.864.803,1	5,3	3.754.906,2	5,5	109.896,9	2,4
Elektrik Gaz Ve Su Kaynakları	3.647.944,0	5,0	3.638.939,5	5,4	9.004,5	0,2
Finansal Aracılık	3.415.184,4	4,7	3.294.889,9	4,9	120.294,5	2,6
Metal Ana San Ve İşlenmiş Mad. Ürt.	3.124.327,5	4,3	2.907.412,8	4,3	216.914,7	4,7
Tarım, Avcılık, Ormancılık	3.121.405,0	4,3	2.927.240,7	4,3	194.164,3	4,2
Ulaşım Araçları San.	2.471.136,2	3,4	2.373.357,8	3,5	97.778,4	2,1
Kimya Ve Kimya Ür. İle Sent. Lif San.	2.219.665,5	3,1	2.042.054,0	3,0	177.611,5	3,9
Emlak Komisyon, Kiralama Ve İşletmecilik Faaliyetleri	2.209.431,5	3,1	2.094.826,0	3,1	114.605,5	2,5
Diğer Metal Dışı Madenler San.	2.089.744,8	2,9	1.765.230,2	2,6	324.514,6	7,0
Diğer Toplumsal Sosyal Ve Kişisel Hizmetler	1.827.601,5	2,5	1.694.768,5	2,5	132.833,0	2,9
Makina Ve Teçhizat San.	1.700.168,2	2,3	1.554.546,2	2,3	145.622,0	3,2
Nükleer Yakıt Raf. Ve Petr. Ür. Kömür Ür.	1.633.889,1	2,3	1.624.683,6	2,4	9.205,5	0,2

Otel Ve Restoranlar (Turizm)	1.564.463,1	2,2	1.376.879,5	2,0	187.583,6	4,1
Elektrikli Ve Optik Aletler San.	1.283.200,8	1,8	1.177.294,3	1,7	105.906,5	2,3
Kağıt Ham. Ve Kağıt Ürn. Basım San.	925.321,0	1,3	743.420,7	1,1	181.900,3	3,9
Kauçuk Ve Plastik Ür. San.	896.725,4	1,2	851.978,8	1,3	44.746,6	1,0
Enerji Üreten Madenlerin Çıkarılması	743.253,0	1,0	709.275,9	1,0	33.977,1	0,7
Başka Yerlerde Sınıflandırılmamış İmalat Sanayii	638.930,6	0,9	612.011,2	0,9	26.919,4	0,6
Diğer	1.952.460,3	2,7	1.790.468,6	2,6	161.991,70	3,5
Toplam	72.357.487,5	100,0	67.750.185,5	100,0	4.607.302	100,0

KAYNAK: TCMB

EK - 5 İHRACATIN SEKTÖR BAZINDA DAĞILIMI - 2003

1- TARIMSAL ÜRÜNLER	5.250.683
i-Gıda Maddeleri	4.729.854
ii-Tarımsal Ham maddeler	520.830
2- MADENCİLİK ÜRÜNLERİ	1.970.845
i- Maden cevherleri ve döküntüleri	571.496
ii- Mineral yakıtlar ve mineral yağlar	942.016
iii- Demir dışı metaller	457.333
3- SANAYİ	39.455.837
i-Demir ve çelik	3.297.477
ii-Kimyasallar	1.888.127
iii-Diğer yarı mamuller	4.131.583
iv- Makinalar ve ulaşım araçları	12.307.713
v- Dokumacılık ürünleri	5.260.184
vi- Hazır giyim	9.958.859
vii - Diğer tüketim malları	2.611.893
4- DİĞER ÜRÜNLER	390.440
GENEL TOPLAM	47.067.805

KAYNAK:DTM